

Tip I İnterferon Yanıtları ve Virusların Sitokinlerden Kaçış Mekanizmaları

Öğr. Gör. Dr. Nihan ÖRÜKLÜ

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi İmmünoloji Anabilim Dalı

Ankara 2025

-
- The diagram illustrates the experiment to determine whether the protein coat or nucleic acid of a virus is responsible for infection. It shows three sequential steps:
- Heat-inactivated influenza:** A syringe injects orange liquid (heat-inactivated influenza) into a test tube containing a green liquid and a brown membrane (Chorioallantoic membrane). After an **overnight** period, the membrane remains brown and intact.
  - Transfer medium:** A yellow dropper transfers green liquid (medium) from a test tube into another test tube containing a brown membrane (Fresh membrane). The medium is then **discarded**.
  - Live virus:** A syringe injects purple liquid (Live virus) into a test tube containing a green liquid and a brown membrane. After an **overnight** period, the membrane remains brown and intact, indicating **NO REPLICATION**.

Virus interference. I. The interferon

BY A. ISAACS AND J. LINDENMANN*

National Institute for Medical Research, London

(Communicated by C. H. Andrewes, F.R.S.—Received 7 March 1957)

During a study of the interference produced by heat-inactivated influenza virus with the growth of live virus in fragments of chick chorio-allantoic membrane it was found that following incubation of heated virus with membrane a new factor was released. This factor, recognized by its ability to induce interference in fresh pieces of chorio-allantoic membrane, was called interferon. Following a lag phase interferon was first detected in the membranes after 3 h incubation and thereafter it was released into the surrounding fluid.

Virus interference. II. Some properties of interferon

BY A. ISAACS, J. LINDENMANN* AND R. C. VALENTINE

National Institute for Medical Research, London

(Communicated by C. H. Andrewes, F.R.S.—Received 7 March 1957)

Interferon could be titrated by the amount of interference induced in fragments of chorio-allantoic membranes challenged with influenza A virus. Over a ten-fold range, inverse proportion between interferon concentration and haemagglutinin titre reached by the challenge virus was observed.

Interferon proved stable at 2°C for 2 weeks. Marked inactivation took place after 1 h at 60°C.

Interferon was not measurably sedimented by 100 000 *g* for $\frac{1}{2}$ h. It was held back by gradocol filters of a.p.d. 0.6 μ . It was not dialyzable.

Interferon was active against influenza A, Sendai, Newcastle disease and vaccinia viruses. It was not neutralized by anti-MEL rabbit serum and only slightly inhibited by pooled human serum rich in complement-fixing antibody to influenza A soluble antigen.

STUDIES ON THE PRODUCTION, MODE OF ACTION AND PROPERTIES OF INTERFERON

J. LINDENMANN,* D. C. BURKE AND A. ISAACS

* In receipt of a fellowship from the Swiss Academy of Medical Sciences.

From the National Institute for Medical Research, Mill Hill, London, N.W.7

Received for publication July 23, 1957

- Yasuichi Nagano ve Yasuhiko Kojima
  - 1954: virüs inhibitör faktörü
  - İnterferon hakkında ilk raporu ancak çok daha sonraları anlaşıldı.
  - Japonya'da yapılmış ve ilk olarak bir Fransız dergisinde yayınlanmış olduğundan hak ettiği ilgiyi görmemiştir.
- 1960'larda interferonun bir anti-kanser ilacı olarak test edilebilmesi için büyük bir talep vardı.
  - Finlandiya'dan Kari Cantell, büyük tanklarda lökosit interferonu üretti
  - Bu sayede sınırlı bazı klinik denemeler için yeterli miktarlarda interferon elde edildi.
- 1962 yılında ilk klinik araştırma: Salisbury Common Cold Center / İngiltere
  - Daha önce aşılanmamış insanlara interferon ile vaccinia virus enjekte ederek replikasyonun incelenmesi
- 1980 yılında IFN- α geni *E. coli*'ye klonlandı, kullanılan metodoloji bu bakteride memeli genlerinin klonlanmasında standart haline geldi.

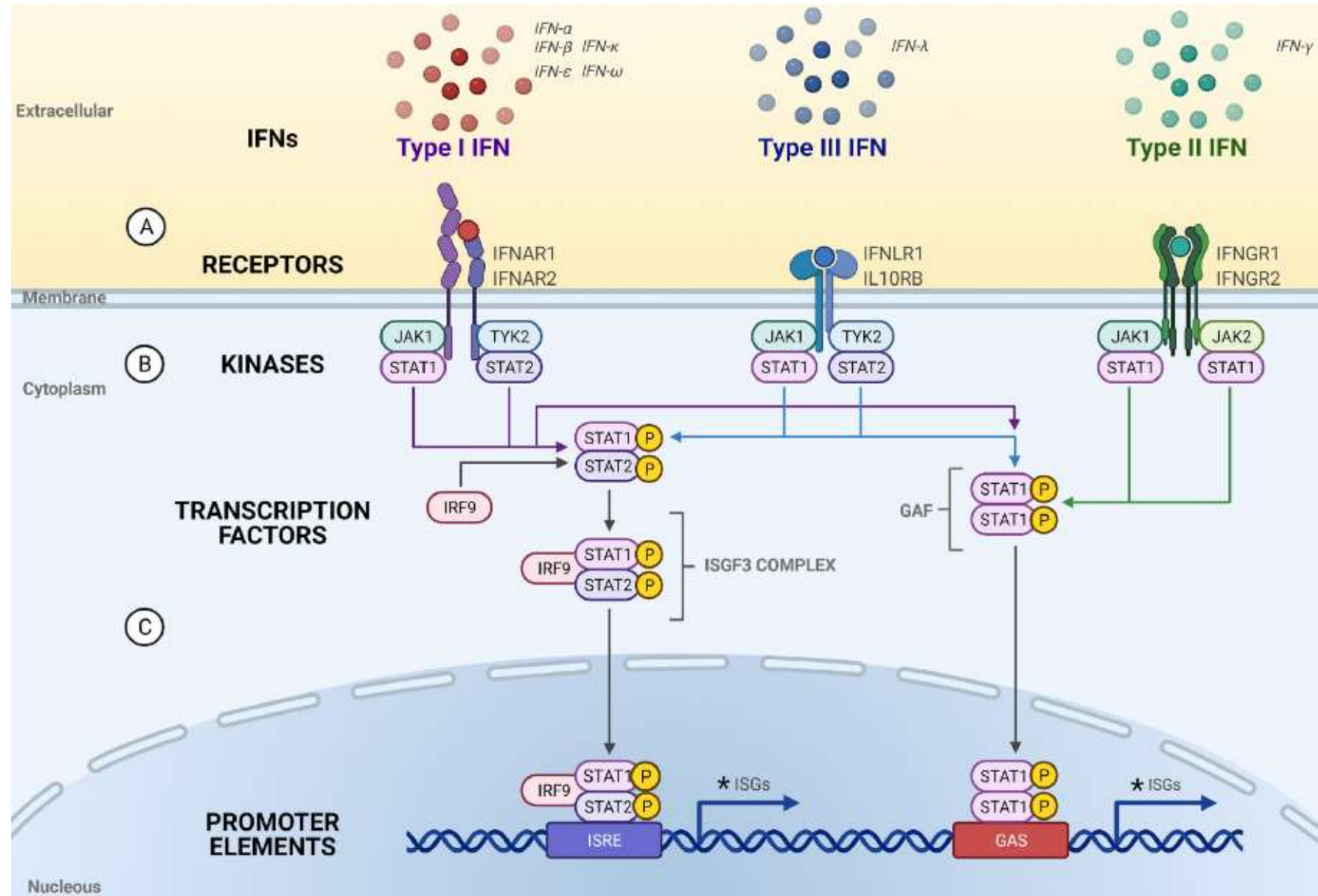
- IFN alt grupları

- Tip I IFN'ler:
İnsanlarda IFN- α 'nın 13 alt tipi, IFN- β , IFN- ϵ ve IFN- ω

- IFN α/β

- Tip II IFN'ler: IFN- γ

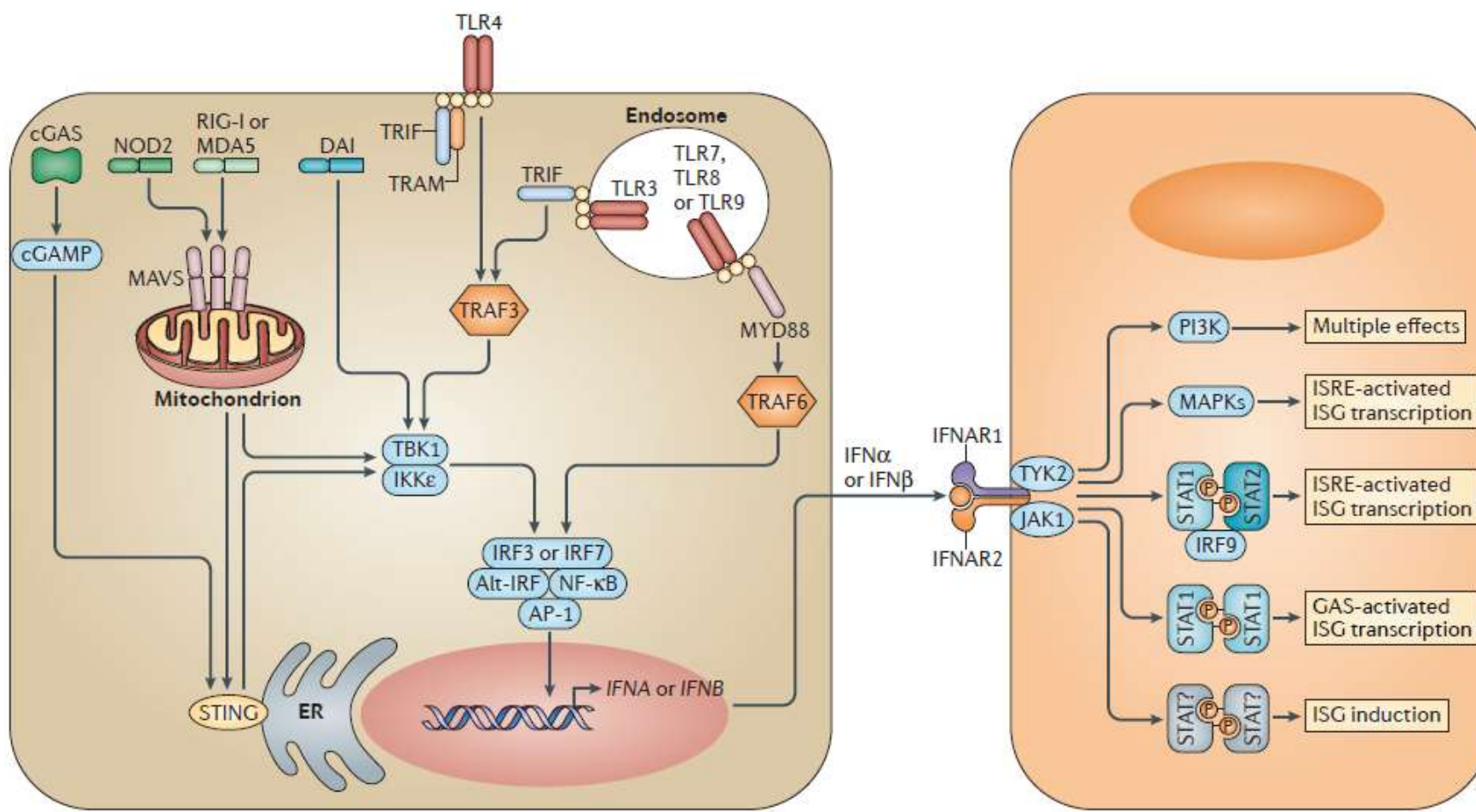
- Tip III IFN'ler: IFN- λ 1, IFN- λ 2, IFN- λ 3, IFN- λ 4

Tip I İnterferonlar

- İndüklenebilir
- Genler
  - İnsanda 9. kromozom kısa kolunda (9p), farede 4. kromozomda
  - İntron içermez
    - Ekzonlar arasında boşluk yok, direkt protein sentezleyen diziler
    - hızlı ve etkin xpr
- Pek çok çeşitli hücre tarafından sentezlenir
  - İnfekte hücreler
  - pDC

IFN type	Name (no. of genes)	Location in human chromosomes	Receptors
Type I	IFN α (14) IFN β (1) IFN κ (1) IFN ω (1) IFN ϵ (1)	Chromosome 9	IFN α R1 and IFN α R2 (also known as IFNAR1 and IFNAR2)
Type II	IFN γ (1)	Chromosome 12	IFN γ R1 and IFN γ R2 (also known as IFNGR1 and IFNGR2)
Type III	IFN λ (3)	Chromosome 19	IFN λ R1 (also known as IL-28RA) and IL-10R2

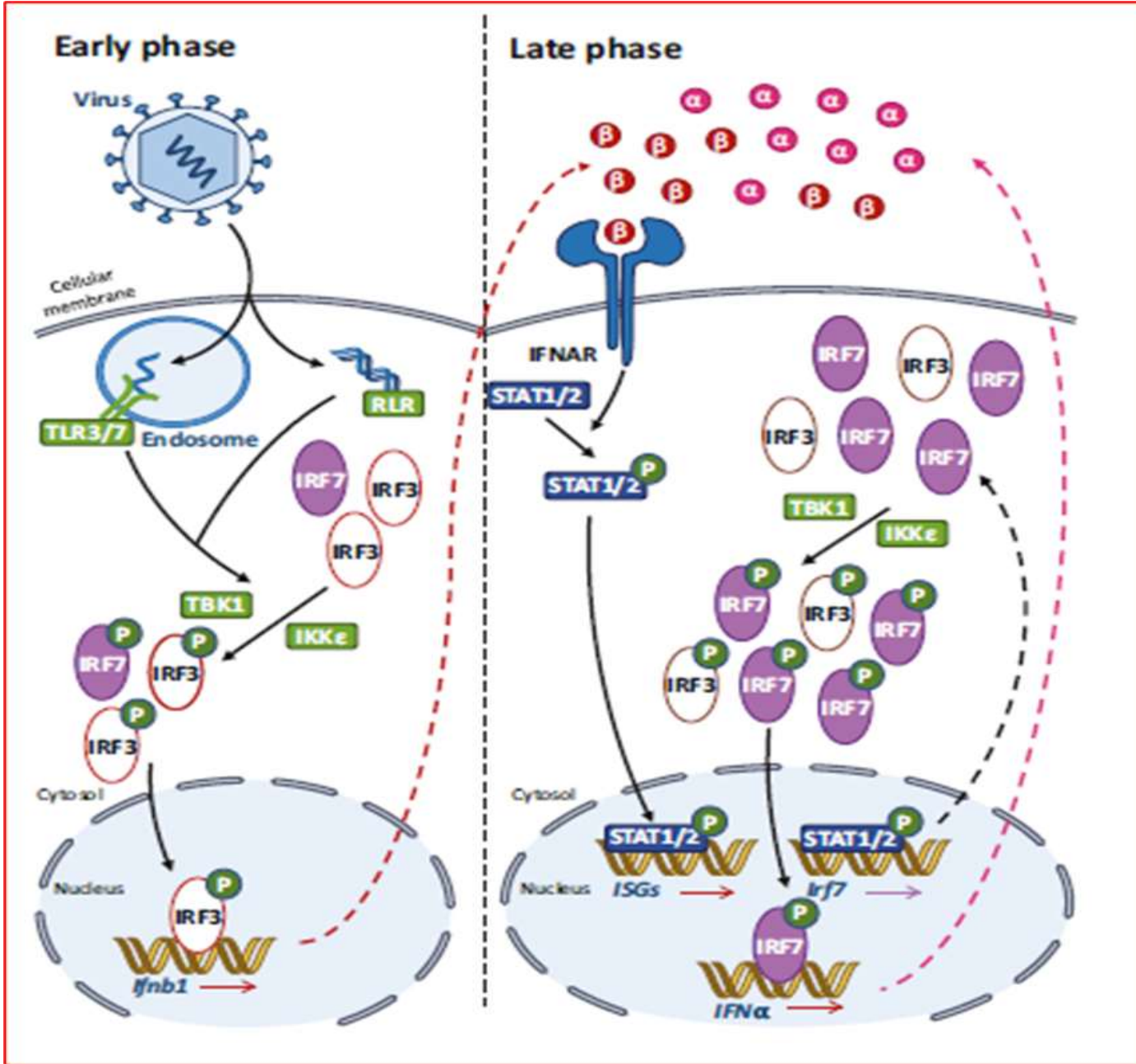

Ana sinyal yollarını tetikler:

- **TANK-binding kinase 1 (TBK1) ve IKKε kinazları**, IRF3 ve IRF7 transkripsiyon faktörlerini fosforile eder.
- **NF-κB** de aynı anda aktive olur.

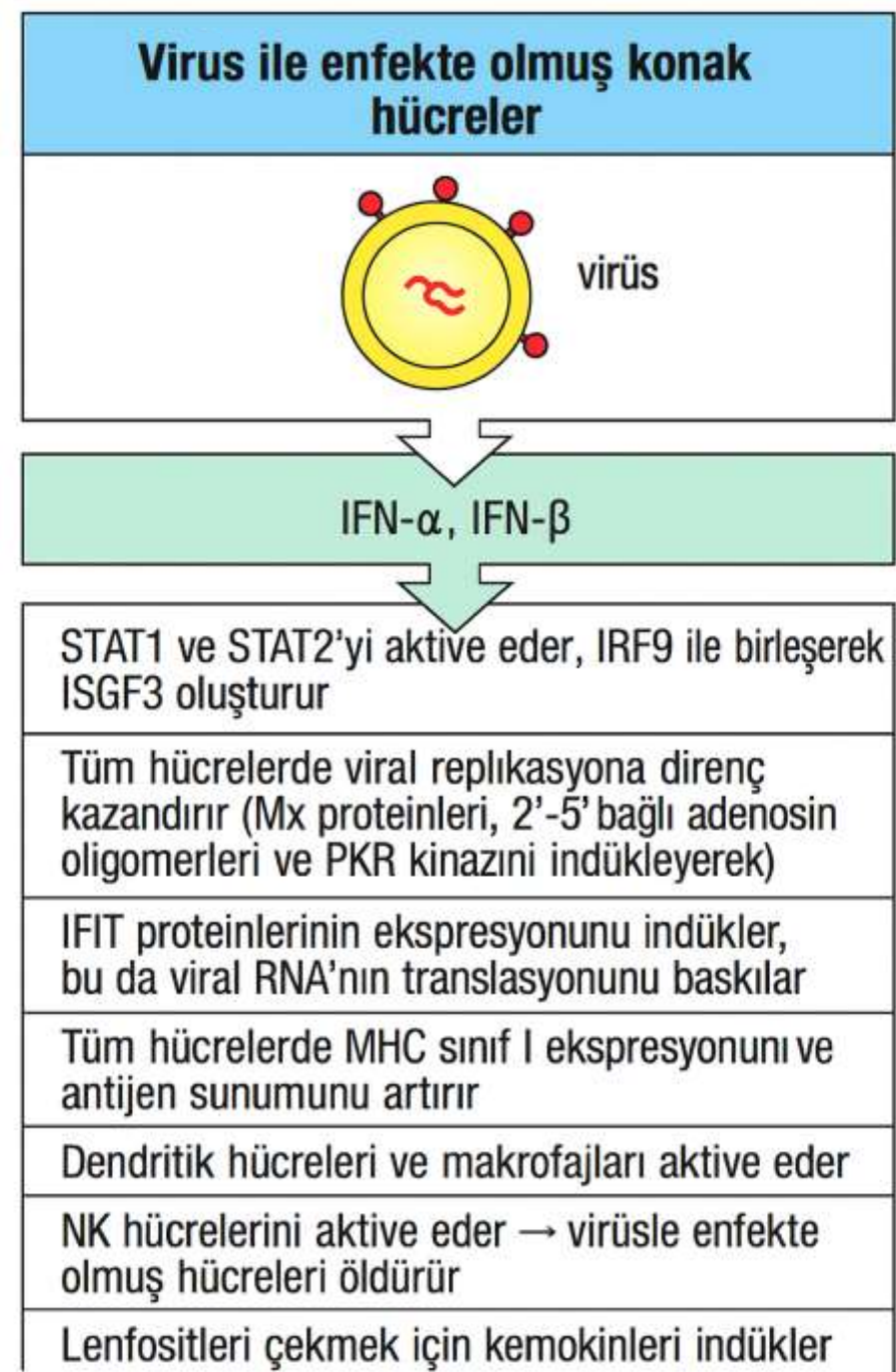
- RNA'yı: TLR3, TLR7, TLR8, TLR9 endozomlarda RIG-I-benzeri reseptörler (RIG-I, MDA5) sitozolde
- cGAS-STING yolu, sitozolde viral DNA'yı algılar.
- Adaptör proteinler:
  - TLR3 → TRIF
  - TLR7/8/9 → MyD88
  - RIG-I/MDA5 → MAVS
  - cGAS → cGAMP üretimi → STING aktivasyonu

- 1. İnfeksiyonun erken fazı
- viral RNA/DNA tanınır.
- TBK1 ve IKKε kinazları, IRF3'ü fosforile eder (P).
- P-IRF3 dimerleşir, çekirdeğe girer.
- Çekirdekte **IFN-β gen** aktivasyonu ve **IFN-β üretimini** başlatıyor.
- 2. Geç faz
- Salınan **IFN-β**, **IFNAR** bağlanır
- **STAT1/STAT2/IRF9 (ISGF3 kompleksi)** aktivasyonu
- ISGF3 kompleksi çekirdeğe girerek **ISG'lerin ekspresyonunu** artırır.
- Bu aşamada ayrıca **IRF7** sentezlenir.
- P-IRF7, çekirdeğe gidip **IFN-α genlerini** aktive eder.
- Böylece bir **pozitif geri besleme döngüsü** oluşuyor
  - IFN üretimi giderek artar ve antiviral yanıt güçlenir

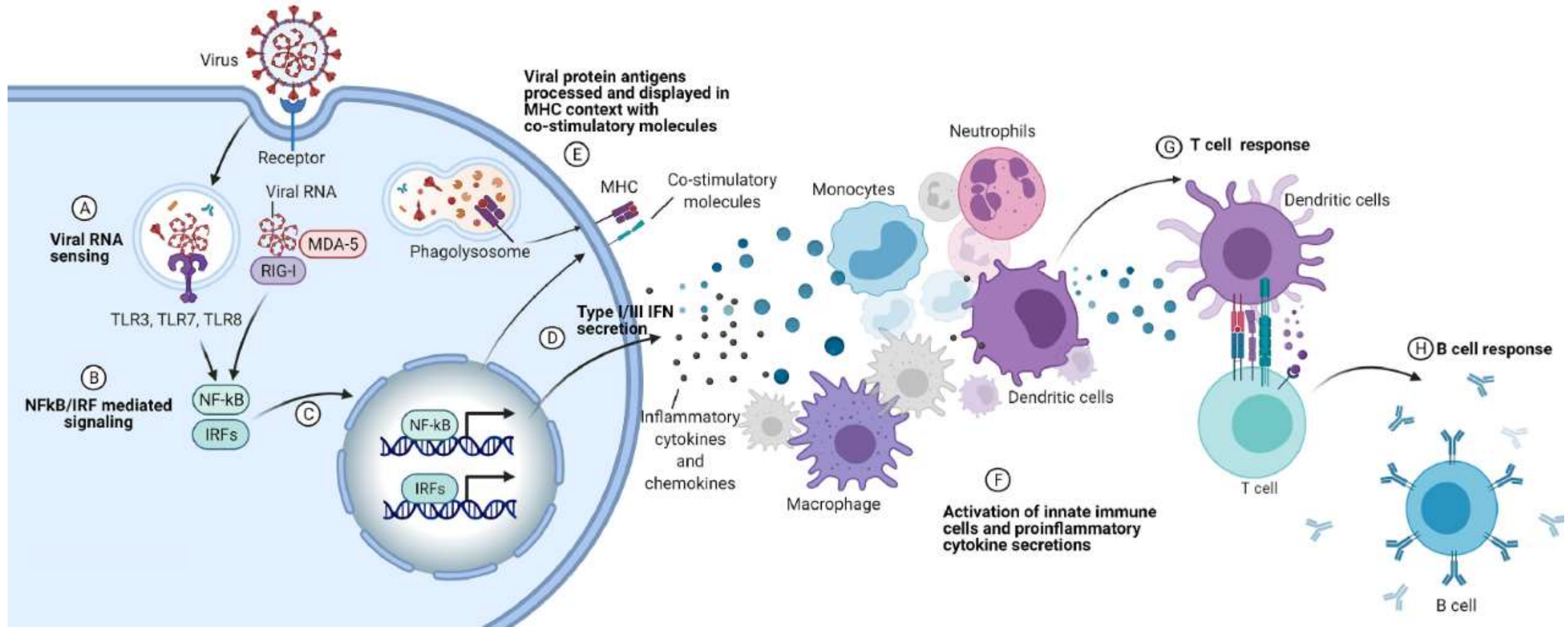
- ISG'ler sayesinde hücreler **antiviral durum** kazanır:
  - Viral RNA yıkımı (örn. OAS/RNase L sistemi),
  - Viral protein sentezinin baskılanması (örn. PKR aracılığıyla translasyon inhibisyonu),
  - MHC sınıf I ekspresyonunun artmasıyla T hücre yanıtının güçlenmesi,
  - Doğal öldürücü (NK) hücrelerin aktivasyonunun artması.

Viral entry, sensing and cellular response

Innate immune response

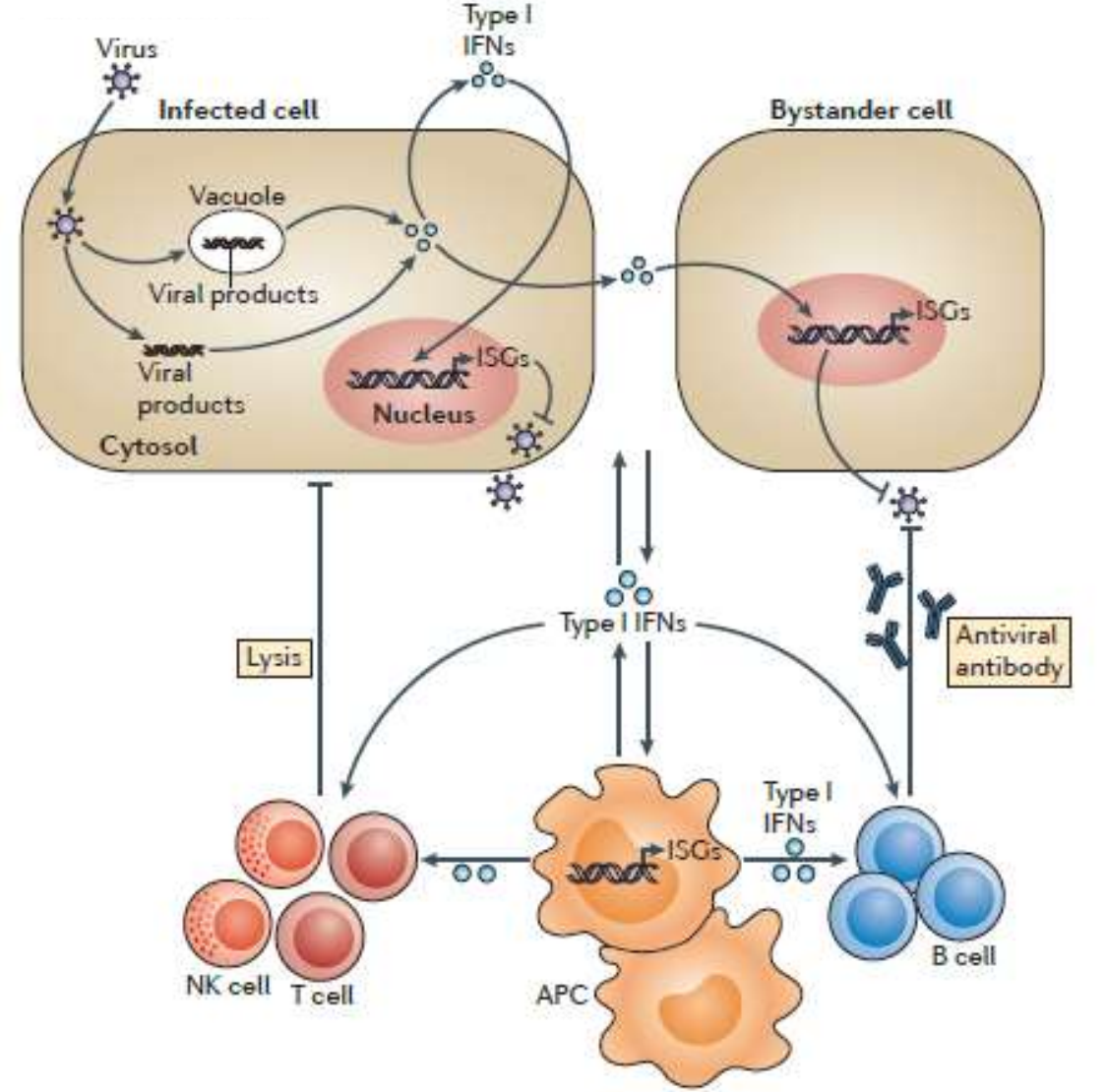
Adaptive immune response

Viral İnfeksiyonlarda Tip I İnterferonların Rolü

Konak savunması

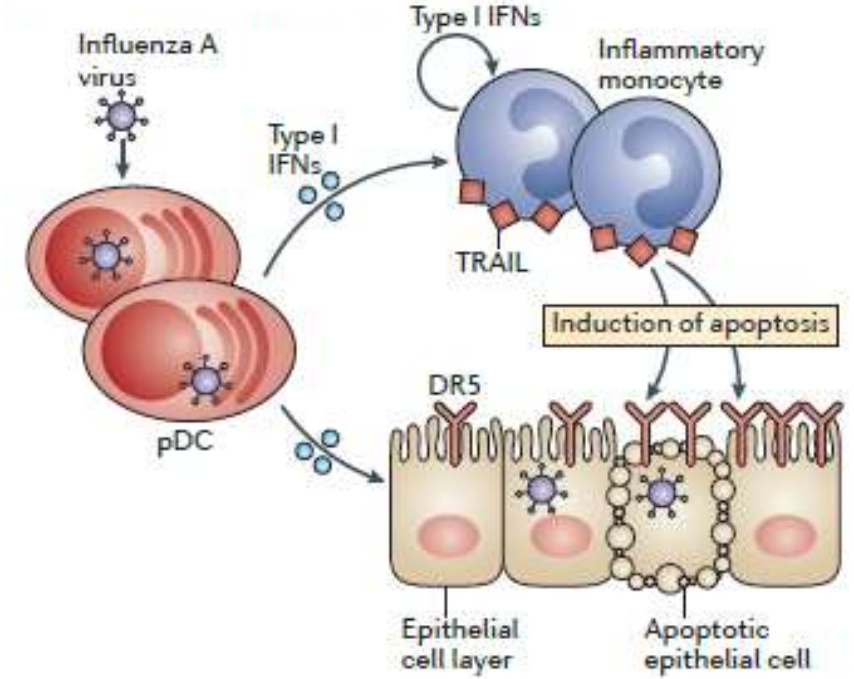
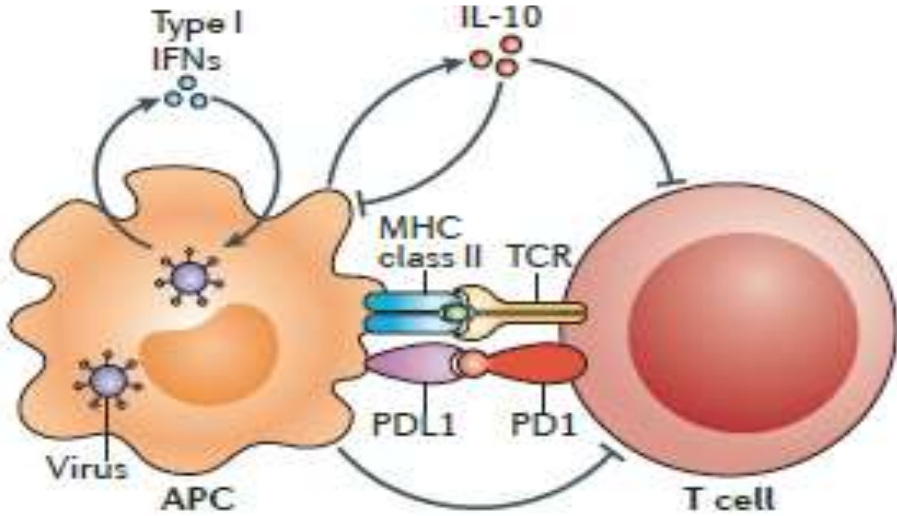
- İnfekte hücre, tip I IFN salgılar.
- Bu IFN'ler hem infekte hücrede hem de komşu (bystander) hücrelerde **ISG'leri (interferon-stimüle genler)** aktive eder, antiviral durum oluşur.
- Böylece viral ürünlerin yayılması engellenir.
- Ayrıca:
  - **MHC I xpr artışı ile NK hücreleri ve T hücreleri** infekte hücreleri öldürür (lisis).
  - **APC (antijen sunan hücreler)** ve **B hücreleri** de aktive olur, antikor üretimi ve daha güçlü immün yanıt sağlanır.

Kronik immünosupresyon

APC'ler MHC II ile T hücrelerini uyarır

- aynı zamanda **PD-L1/PD-1** sinyali ile T hücre aktivitesini baskılar.
- **IL-10** gibi antiinflamatuvar sitokinler de bu baskıyı artırır.
- Sonuç: **T hücre işlev kaybı (exhaustion)** ve zayıf antiviral bağışıklık.
- Uzun süreli tip I IFN sinyali bağışıklık sistemini baskılayabilir.

Akut immüнопатoloji (Acute immunopathology)

• Özellikle influenza A gibi virus infeksiyonlarında:

- pDC (plazmasitoid dendritik hücre) tip I IFN salgılar.
- Bu sinyal, **inflamatuvar monositlerin** aktivasyonuna yol açar.
- Monositler **TRAIL** salgılayarak **epitelyal hücrelerin apoptozuna** neden olur.

• Sonuç: Konak dokusunda zarar (immüнопатoloji).

- Başarılı viral infeksiyonlar, infekte olmuş ve komşu hücrelerde antiviral durumun oluşması için gerekli olan Tip I IFN'lerin üretimini ve sinyal iletimini bozma yeteneğine bağlıdır.
- Viruslar, IFN üretimi için gerekli olan mekanizmaları baskılar
- SARS-CoV-2, Ebola ve Zika gibi emerging ve re-emerging viral patojenler, Tip I IFN yanıtını kullanarak, konak immün yanıtlarını bozduğu için küresel sağlık üzerinde önemli etkilere sahiptir.

- 1) Doğal immün yanıt sensör veya adaptör proteinlerini inhibe ederek
- 2) Viral immüностimülatör DNA/RNA'yı koruyarak
- 3) Sensörleri veya sinyal aracılarını parçalayarak veya keserek
- 4) Doğal immün yanıt sinyal proteinlerini yeniden konumlandırarak veya «ele geçirerek»
- 5) IFNAR sinyallemesini bozarak

Sensör/adaptör proteinlerin inhibisyonu

- PRR'ler, memeli hücrelerinin “alarm sistemi”dir
  - Birçok virus PRR'leri devre dışı bırakır veya adaptör proteinleri (MAVS, STING) bloke eder!
    - Paramiksovirus V proteini
      - Mda-5'e bağlanır, inhibe eder ve infekte hücreler tarafından üretilen interferon miktarını sınırlar.
    - Yeni Dünya (NW) arenavirusu (Junin, Machupo, Guanarito, Sabia) Z proteinleri
      - RIG-I'e bağlanır, MAVS ile etkileşimi bozar. Ayrıca aktive B hücrelerinin NF- κ B ve IRF-3 aktivasyonunu engeller.
    - influenza A virüsü (IAV) PB1-F2 proteini, mitokondride MAVS'i hedef alır
    - dengue virüsü (DENV) NS4B proteini mitokondride morfolojik değişikliklere yol açar ve bu organellerin MAVS için iskele platformu olarak görev yapma yeteneğini zayıflatır

Virus	Proteinler	Mekanizma
Herpesvirus	ORF52	cGAS ile etkileşip DNA bağlama ve enzimatik aktiviteyi bozar
Kaposi Sarkomu ilişkili Herpes Virusu (KSHV)	LANA	cGAS ile etkileşerek KSHV reaktivasyonunu teşvik eder
KSHV	vIRF1	STING'e bağlanarak TBK1'in bağlanmasını engeller
HSV-1	VP22, UL31	cGAS ile etkileşerek viral algılamayı inhibe eder
HCMV	UL37x1	TBK1 ile etkileşip TBK1–STING–IRF3 sinyallemesini önler
HCMV	UL83	cGAS ve IFI16'ya bağlanarak IFN- β indüksiyonunu baskılar

Virusların PTM Mekanizmalarını Hedefleme Stratejileri

Viruslar bağışıklık sensörlerini (RIG-I, MDA5, cGAS, IFI16, STING) baskılamak için **ubikuitilasyon, deamidasyon ve fosforilasyon** gibi konağın Post Translasyonel Mekanizmalarını manipüle eder. Özellikle TRIM25, Riplet ve STING gibi **kritik düzenleyici enzimler** hedef alınır.

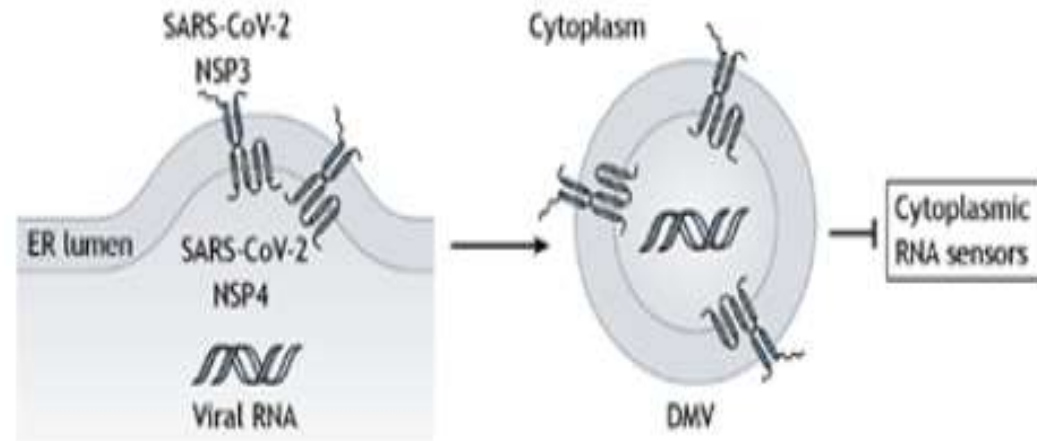

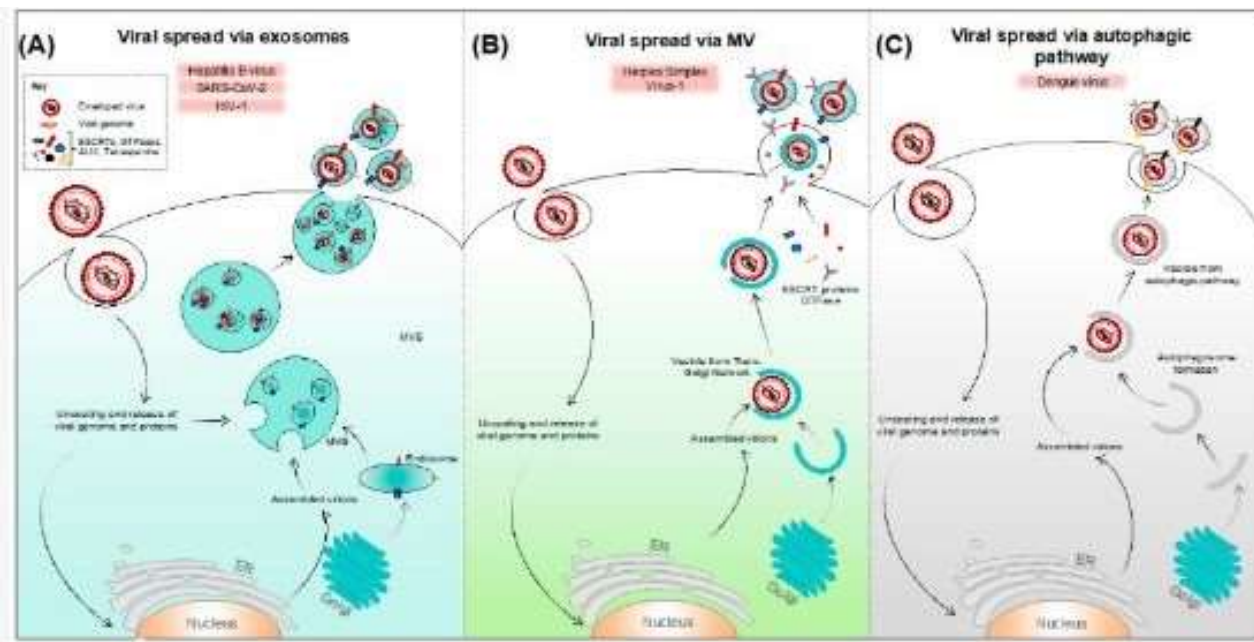
İmmünostimülan viral RNA'nın korunması veya işlenmesi

- RLR'ler ve DNA sensörleri, viral RNA veya DNA ligandlarını belirli hücre bölgelerinde (sitoplazma ve/veya çekirdek) algılar.
- Buna karşılık olarak, viruslar bağışıklık algısını engellemek için viral nükleik asitleri – özellikle de viral RNA'yı – işler veya değiştirir
  - Böylece PRR aktivasyonu için kritik olan bazı özellikler ortadan kaldırılır.
  - Ayrıca, bazı viruslar viral RNA'yı membranöz yapılarda veya belirli veziküllerde saklayarak bağışıklık tespitinden kaçar

Virusların IFN Yanıtından Kaçış Mekanizmaları: RNA'yı Saklama / İşleme

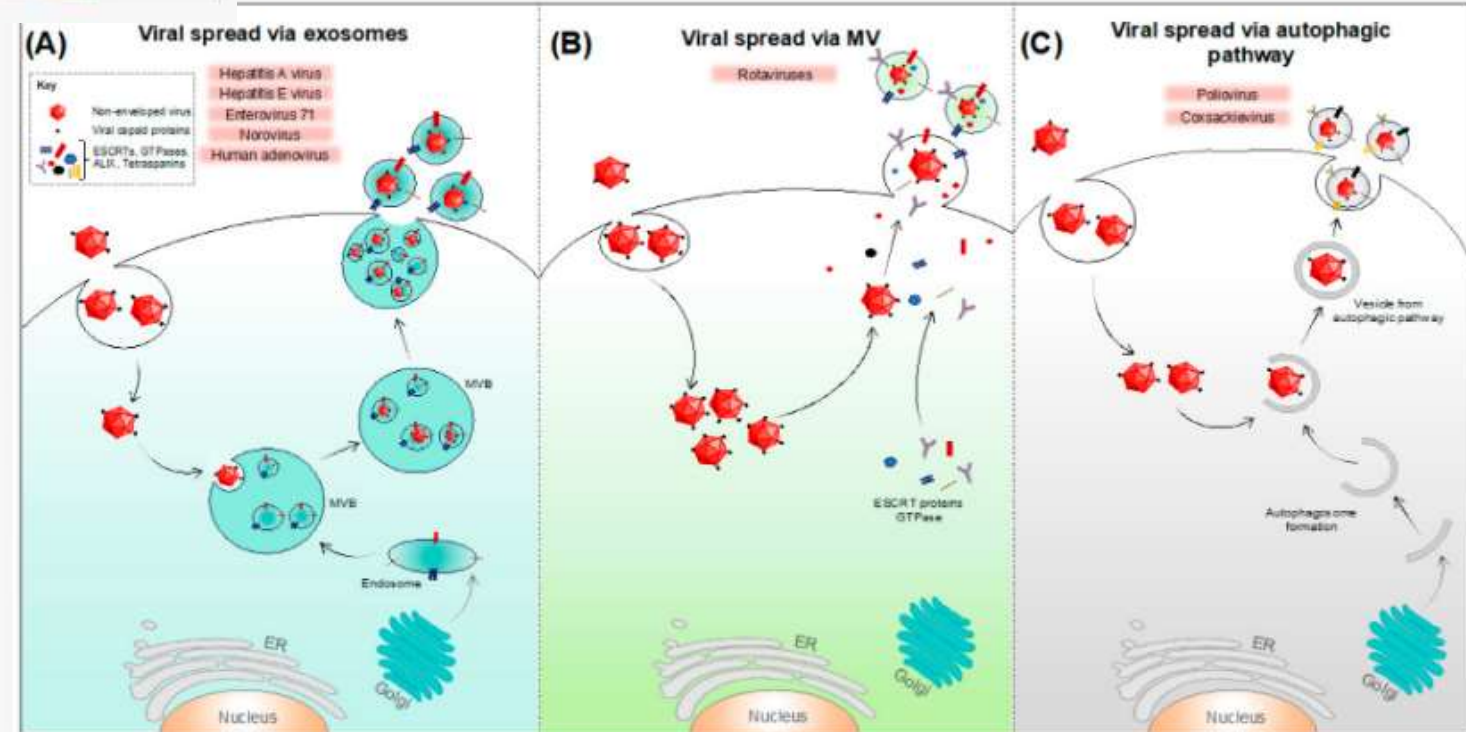
Hantaviridae & Bornaviridae	5'-ppp → 5'-monofosfat dönüşümü	RIG-I algısı engellenir
Arenavirus dsRNA	Eşleşmemiş 5'-ppp nükleotid	Tip I IFN uyarılamaz, RIG-I agonistleriyle rekabet
Lassa virus NP	3'-5' ekzonükleaz aktivitesi ile dsRNA sindirimi	RIG-I tespiti önlenir
IAV NP & PB2	Viral RNA kapsülenmesi ve bağlanması	RIG-I bağımlı baskılama engellenir
HMPV RNA	m6A modifikasyonu	Hücresel RNA'yı taklit → IFN yanıtı baskılanır
HBV & HCV transkriptleri	m6A modifikasyonu	RIG-I tanınması engellenir
Ebola VP35	dsRNA bağlanması	Bağırsıklık kaçışı
Marburg VP35	dsRNA bağlanması	Bağırsıklık kaçışı
IAV NS1	dsRNA bağlanması	Bağırsıklık kaçışı
VACV E3L	dsRNA bağlanması	Bağırsıklık kaçışı
HPIV1 C proteini	Sitoplazmik dsRNA birikiminin engellenmesi	MDA5 aktivasyonu önlenir

- Hem zarflı hem de zarfsız viruslar, konak hücrelere girmek ve bağışıklık tepkilerinden kaçınmak için EV'leri kullanır
- EV'ler, enfeksiyöz viral genomları, hedef hücrelere taşımak için, viral bileşenleri veya tüm viral partikülleri hücre dışı boşluğa salgılayabilir.

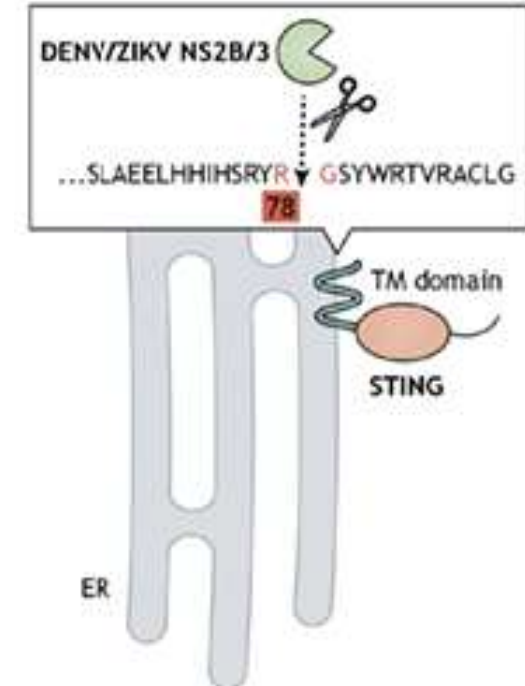
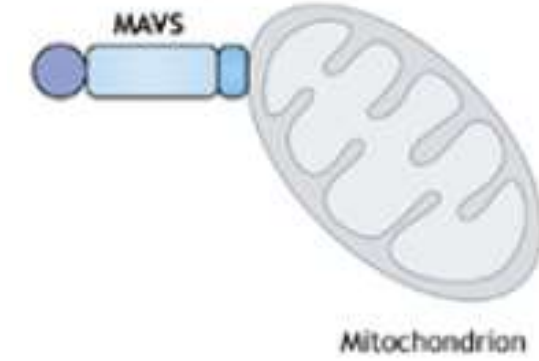
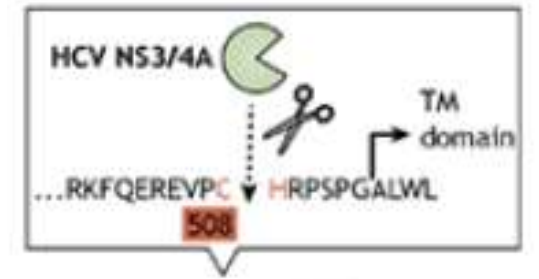
- Zarflı ve zarfsız viruslar, hücresel vezikülleri kullanarak kendilerini korur.
- Bu sayede **bağışıklıktan gizlenir, hücreler arası taşınır ve enfeksiyon yayılır.**
- Kullanılan yollar: **ekzozomlar, mikroveziküller, otofajik veziküller.**

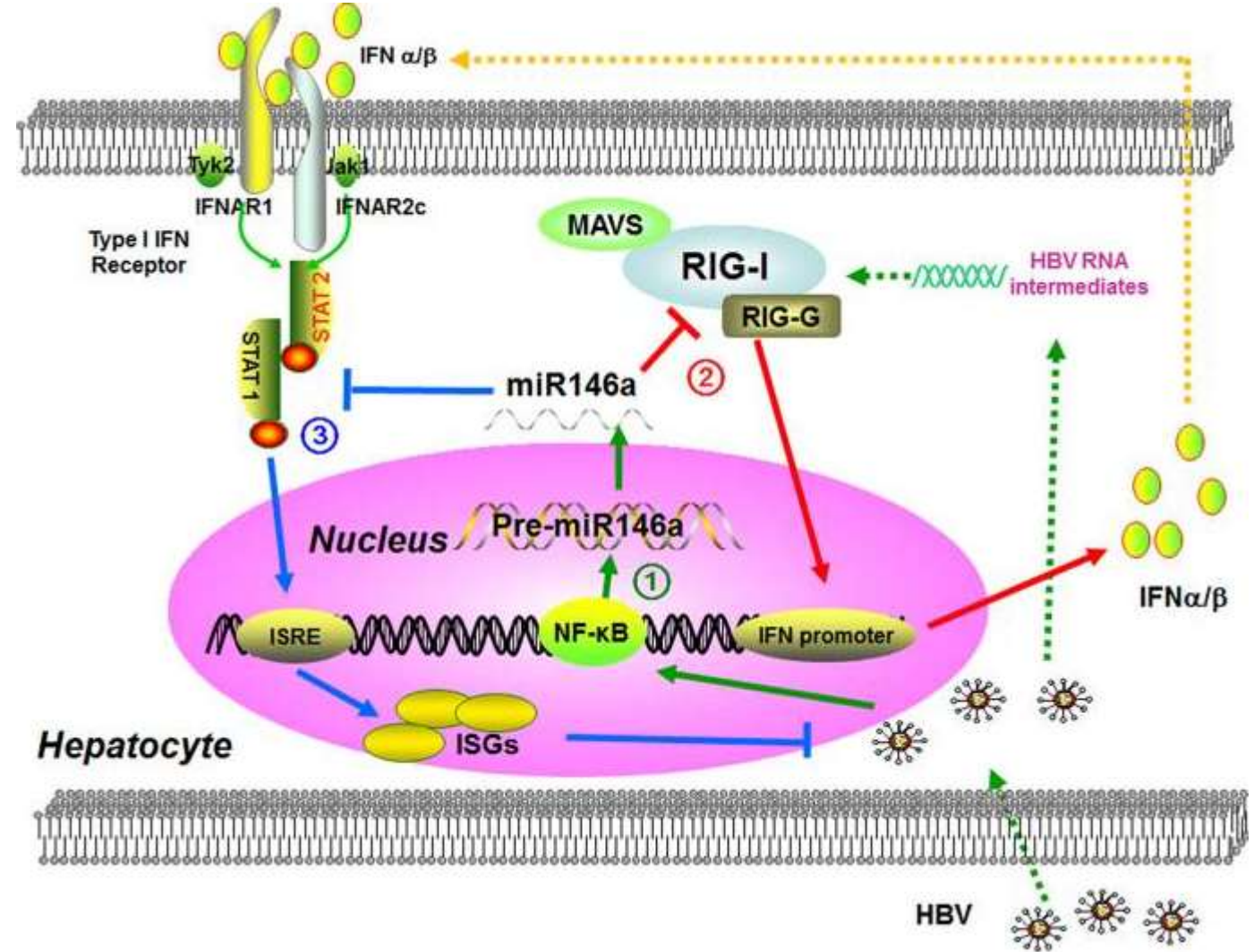
Sensörlerin veya sinyal düzenleyicilerinin parçalanması ya da kesilmesi

- Virusların etkili stratejilerinden biri de doğrudan, **doğal bağışıklık yanıtta kritik rol oynayan proteinleri yok etmektir.**
  - Bunun için; proteazom, lizozom veya otofajiye bağlı yıkım mekanizmalarını devreye sokar ya da düzenleyici proteinleri doğrudan keserler
  - Ayrıca, viral infeksiyon bazı özel **mikroRNA'ların (miRNA)** üretilmesini tetikleyebilir; bunlar da doğal immün yanıt elemanlarının xpr baskılar.

Virus / Protein	Mekanizma	Hedef	Sonuç
HCV NS3/4A	Proteolitik kesim	MAVS	MAVS mitokondriden kesilir → IFN yanıtı engellenir
DENV & ZIKV NS2B/3	Proteolitik kesim	STING (insan)	Tip I IFN yanıtı baskılanır
CVB3, EV71, Poliovirus (3Cpro/2Apro)	Proteolitik kesim	MDA5, MAVS	RLR sinyali engellenir
Echovirus, Rinovirus, EMCV 3Cpro	Proteolitik kesim	RIG-I	RIG-I inaktive edilir
EMCV VP2	Proteazomal ve lizozomal yıkım	MDA5, MAVS, TBK1	RLR sinyali ortadan kaldırılır
ZIKV NS1	Caspase-1 stabilizasyonu → yıkım	cGAS	cGAS parçalanır, DNA algısı engellenir
DENV NS2B	Lizozomal yıkım	cGAS	cGAS parçalanır
HSV-1 ICP0	Proteazomal yıkım	IFI16	IFI16 ortadan kaldırılır, viral kaçış kolaylaşır
KSHV	Latensiye sürdürmek için IFI16'yı parçalama	IFI16	Latent infeksiyon korunur
SARS-CoV ORF9b	PCBP2 & AIP4/ITCH aracılığıyla K48-ubikuitinlenme	MAVS	MAVS yıkılır, IFN sinyali engellenir
IAV PB1	RNF5 aracılı ubikuitinleme + NBR1 aracılığıyla otofajik yıkım	MAVS	MAVS otofagozomlarda parçalanır
TOSV NSs	E3 ubiquitin ligaz aktivitesi	RIG-I	RIG-I doğrudan ubikuitinlenir ve parçalanır
EV71 3Cpro	miRNA baskısı (miR-526a↓)	CYLD (dolaylı olarak RIG-I)	CYLD regülasyonu kaybolur → RIG-I sinyali baskılanır
HBV	miR-146a indüksiyonu	RIG-I	RIG-I ifadesi susturulur

- (1) HBV infeksiyonu hepatositlerde endojen miR146a transkripsiyonunu destekler
- (2) miR146a doğrudan RIG-I ve RIG-G mRNA'yı hedef alarak RIG-I yolağı eksenli kaynaklı tip I IFN üretimini bozar.
- (3) miR146a ayrıca STAT1'i diziye bağlı bir şekilde inhibe ederek, IFN kaynaklı antiviral gen ekspresyonunu zayıflatır.
- Nihayetinde anti-HBV yanıtı zayıflar.

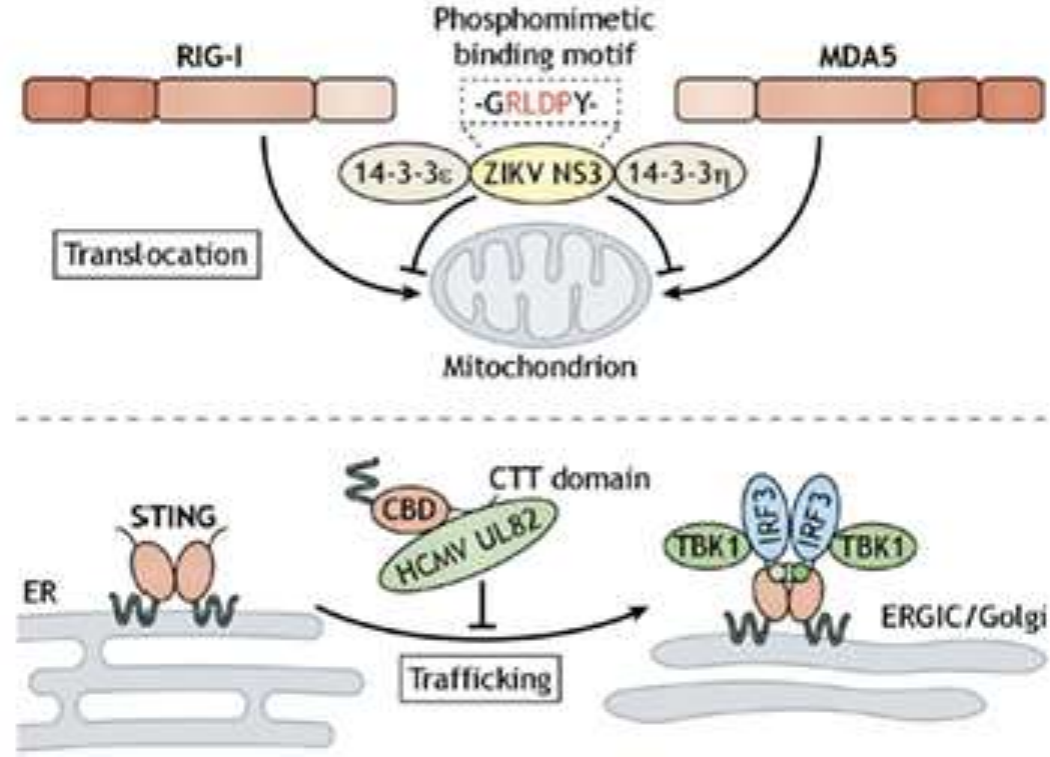

Doğal İmmün Yanıt Sinyal proteinlerinin yeniden konumlandırılması veya alıkonması

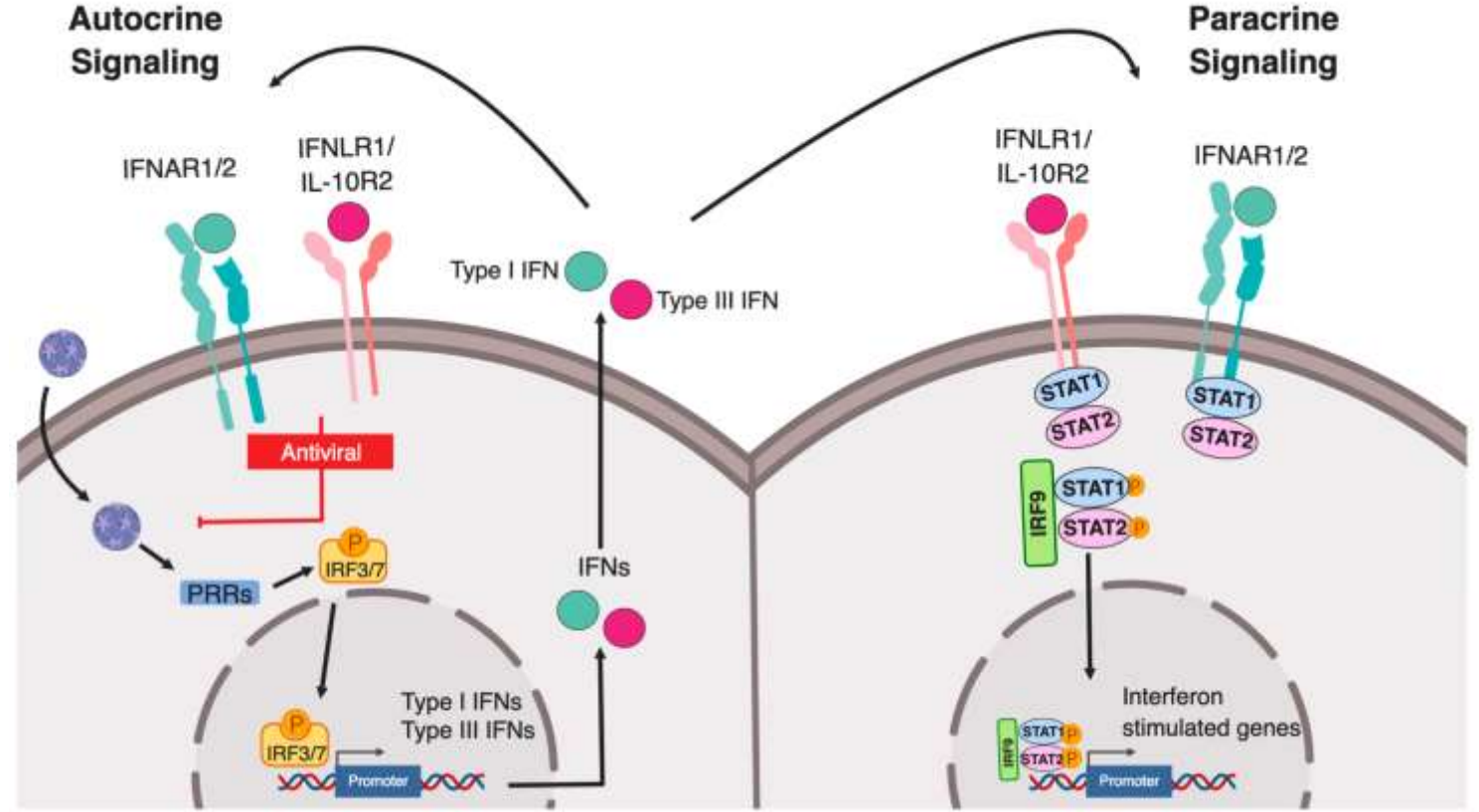
- Bazı viruslar proteinleri parçalamak yerine,
  - **yeniden konumlandırır veya**
  - **viral inklüzyon cisimciklerinde hapseder.**
  - Böylece konak proteinler, doğru hücresel bölgelerde normal görevlerini yerine getiremez.

Virus / Protein	Mekanizma	Hedef	Sonuç
SFTSV (Dabie bandavirus) NSs	TRIM25'i viral inklüzyon cisimciklerinde hapsedme	TRIM25	K63-bağlantılı ubiquitinlenme engellenir → RIG-I aktivasyonu baskılanır
HRSV N proteini	MDA5 ve MAVS'i inklüzyon cisimciklerine toplama	MDA5, MAVS	Tip I IFN ekspresyonu azalır
ZIKV NS3	RLDP motifi ile 14-3-3η ve 14-3-3ε'ye bağlanarak RIG-I ve MDA5 ile rekabet	RIG-I, MDA5	Mitokondriye taşınma engellenir → RLR sinyali bloke edilir
DENV NS3, WNV NS3	14-3-3 proteinlerini kullanarak bağışıklık sinyalini ele geçirme	RIG-I, MDA5	RLR sinyali baskılanır
HCMV UL82	STING'e bağlanıp ER'den perinükleer membrana taşınmasını engelleme	STING	TBK1 ve IRF3 ile etkileşim kesilir → IFN sinyali bloke edilir
HCMV UL94	STING'in dimerleşmesini ve perinükleer mikrozomlara taşınmasını bozma	STING	TBK1 toplanması ve tip I IFN transkripsiyonu engellenir

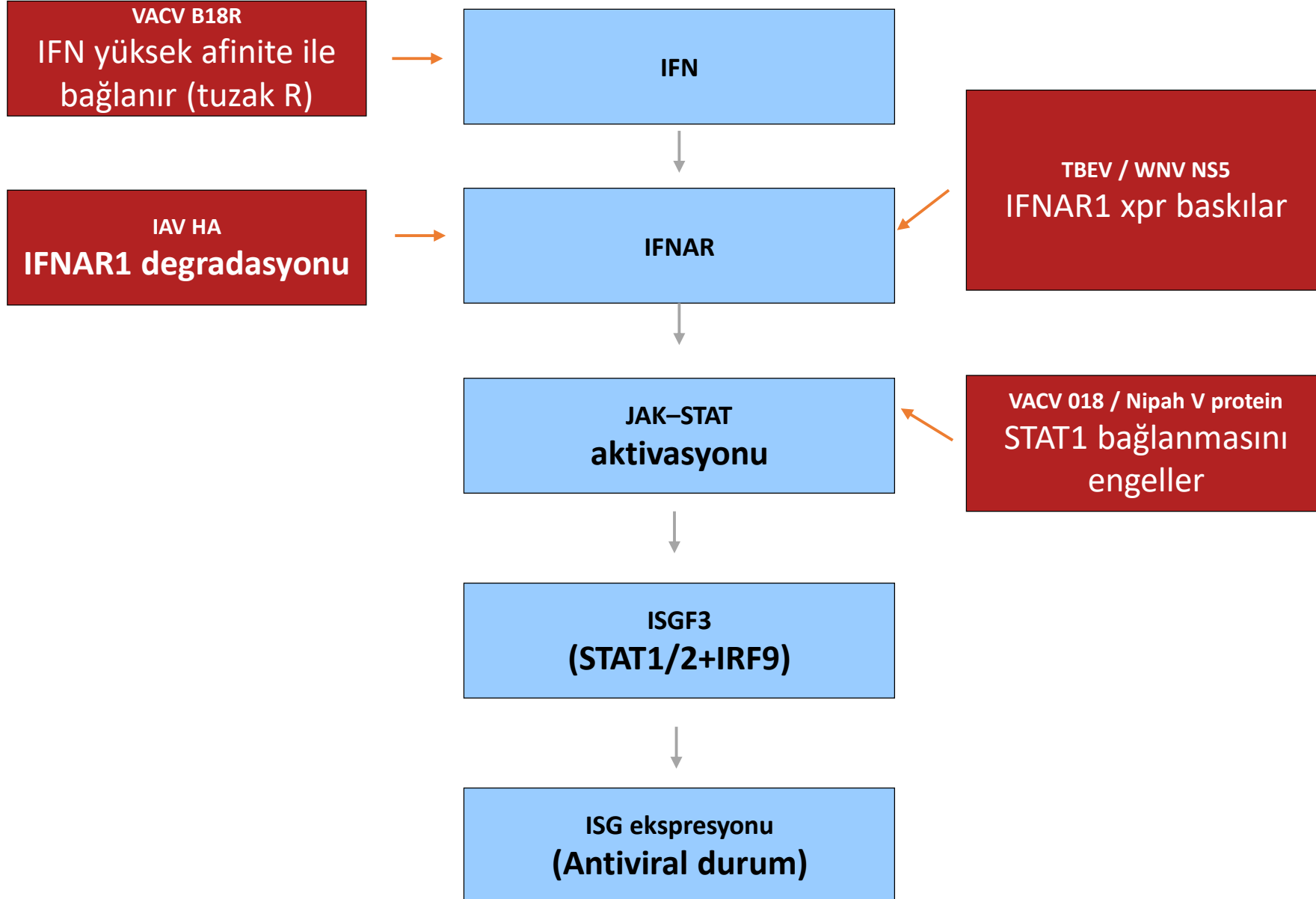

IFNAR sinyal inhibisyonu

- İnfeksiyon sonucu salgılanan IFN'ler, hem **otokrin** hem de **parakrin** etki ile **IFNAR'a bağlanarak antiviral yanıtları aktive eder**.
- Bu bağlanma, hücre içindeki **JAK-STAT yolunu** harekete geçirir. Bu süreçte **STAT1 ve STAT2 fosforile olur** ve **IRF9** ile birleşerek **ISGF3 transkripsiyonel kompleksini** oluşturur.
- ISGF3, tip I IFN'e bağımlı gen promotörlerindeki **ISRE dizilerine bağlanır** ve **ISG ekspresyonunu** tetikler.
- Bu genler antiviral durumun oluşması için hayati öneme sahiptir
- Ancak, bu koruyucu yanıt, viral proteinler tarafından sürecin farklı aşamalarında antagonize edilebilir

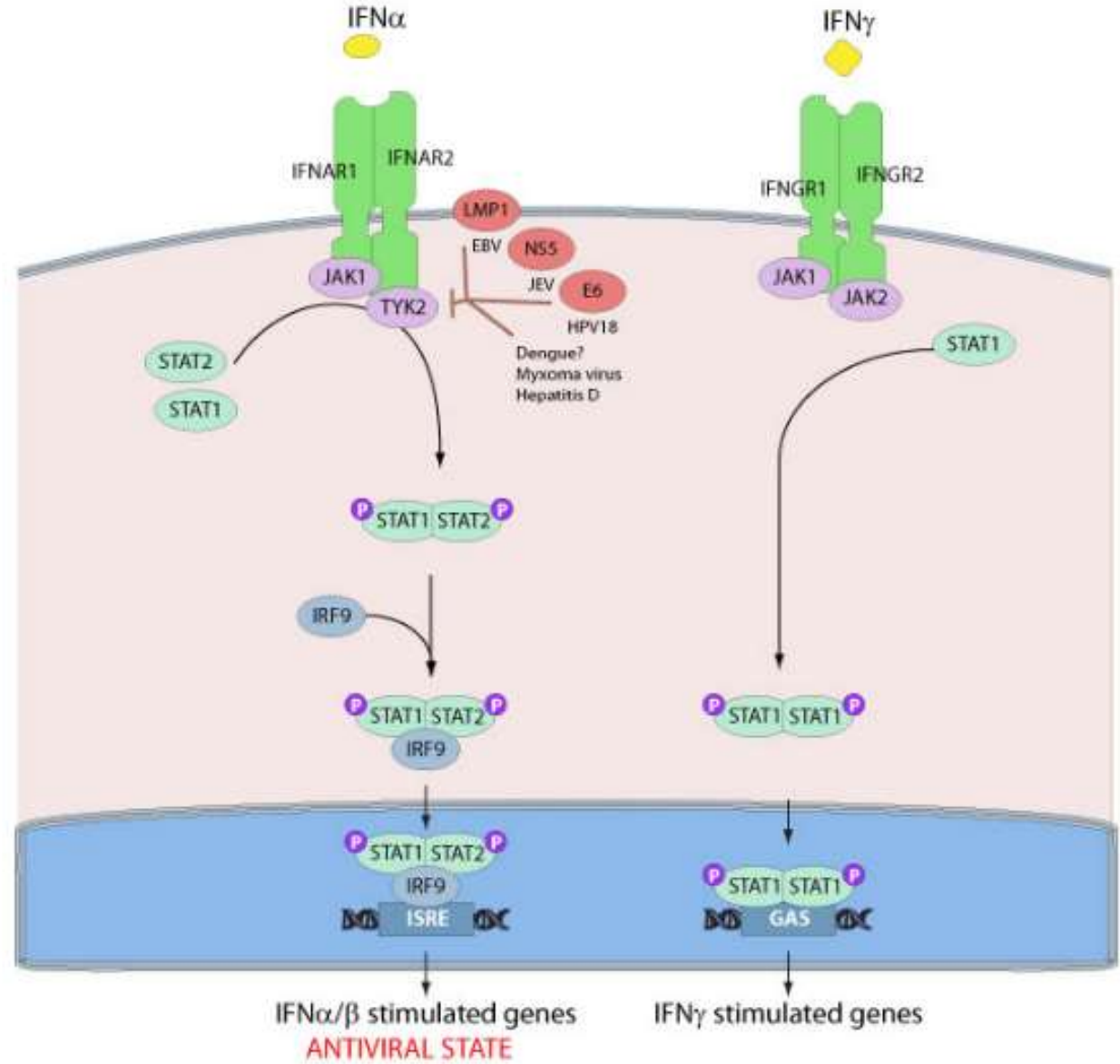

Virusların IFNAR–JAK/STAT Yolunu Hedefleme Stratejileri

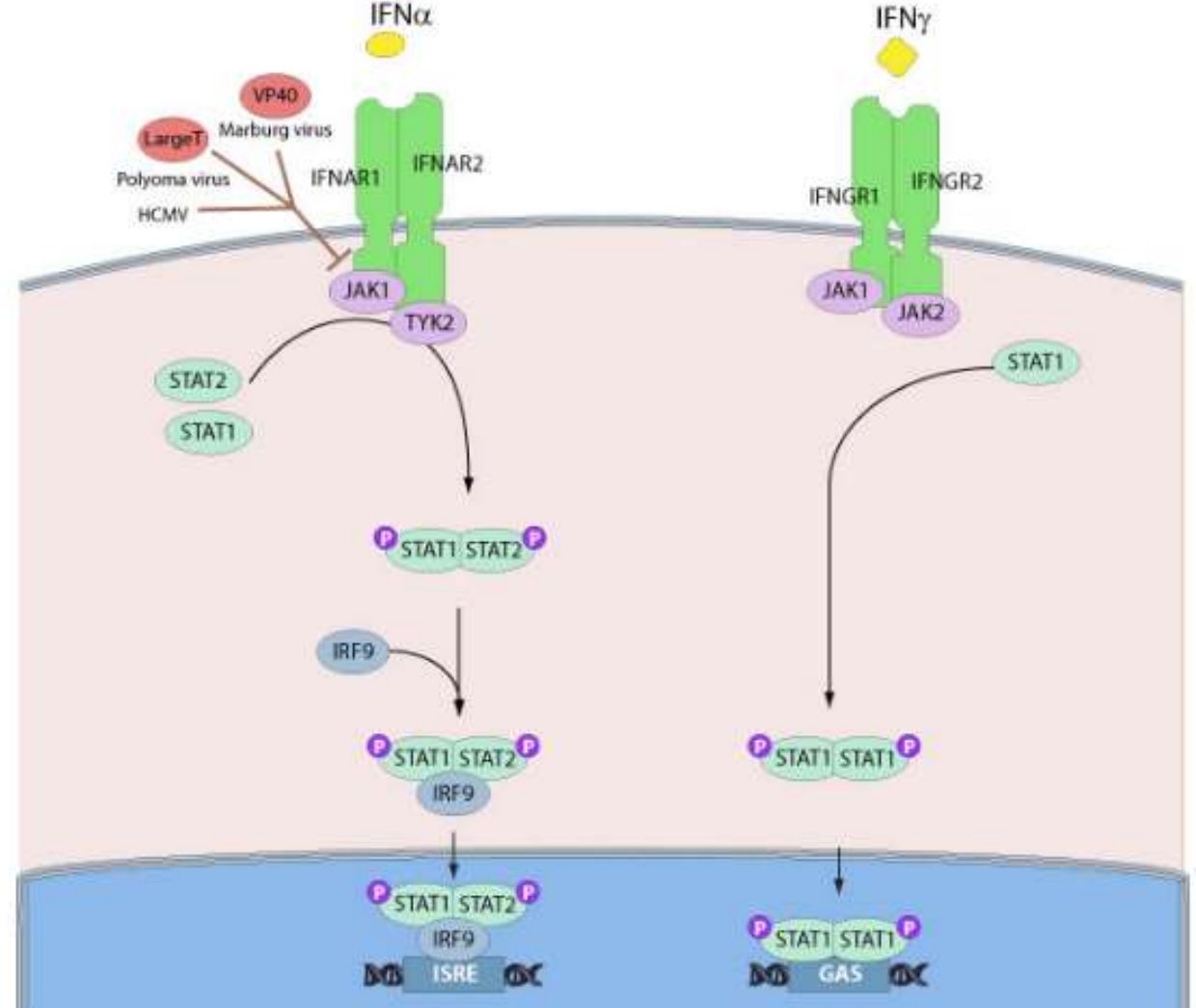
TYK2

- Tirozin kinaz 2 (TYK2), Janus kinaz (JAK) ailesine ait IFN α / β sinyal iletiminin bir üyesidir.
- TYK2'nin IFN α / β uyarımı ile aktivasyonu, bir dizi fosforilasyon olayına yol açarak STAT1, STAT2 ve IFN düzenleyici faktör 9 IRF9'dan oluşan IFN uyarılı gen faktörü 3 (ISGF3) komplekslerinin oluşumuna neden olur.
- Daha sonra, ISGF3 çekirdeğe taşınır ve IFN uyarılı yanıt elemanlarına (IRF/ISRE) bağlanır; bu da birkaç yüz IFN'ye yanıt veren genin transkripsiyonunu aktive eder.
- Birçok virüs, TYK2 aktivitesini inhibe etmek ve sinyalizasyon ortakları STAT1 ve STAT2'nin aktivasyonunu önlemek için mekanizmalar geliştirmiştir.
- Epstein-Barr virüsü LMP-1 proteini, TYK2 ile etkileşime girer ve fosforilasyonunu engeller.
- İnsan papilloma virüsü E6 da TYK2 aktivasyonu ile etkileşime girer ve onu bozar.

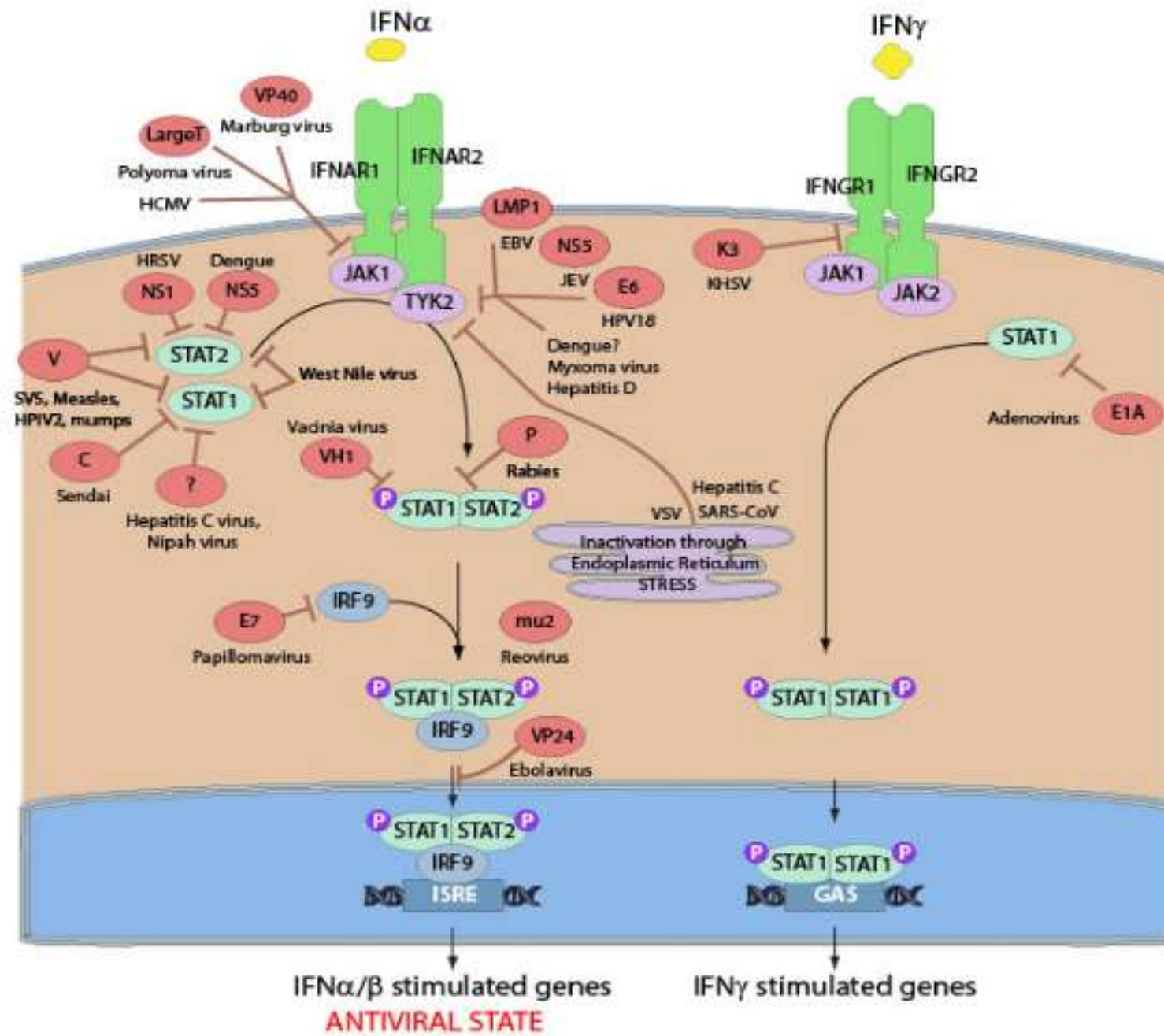

JAK1

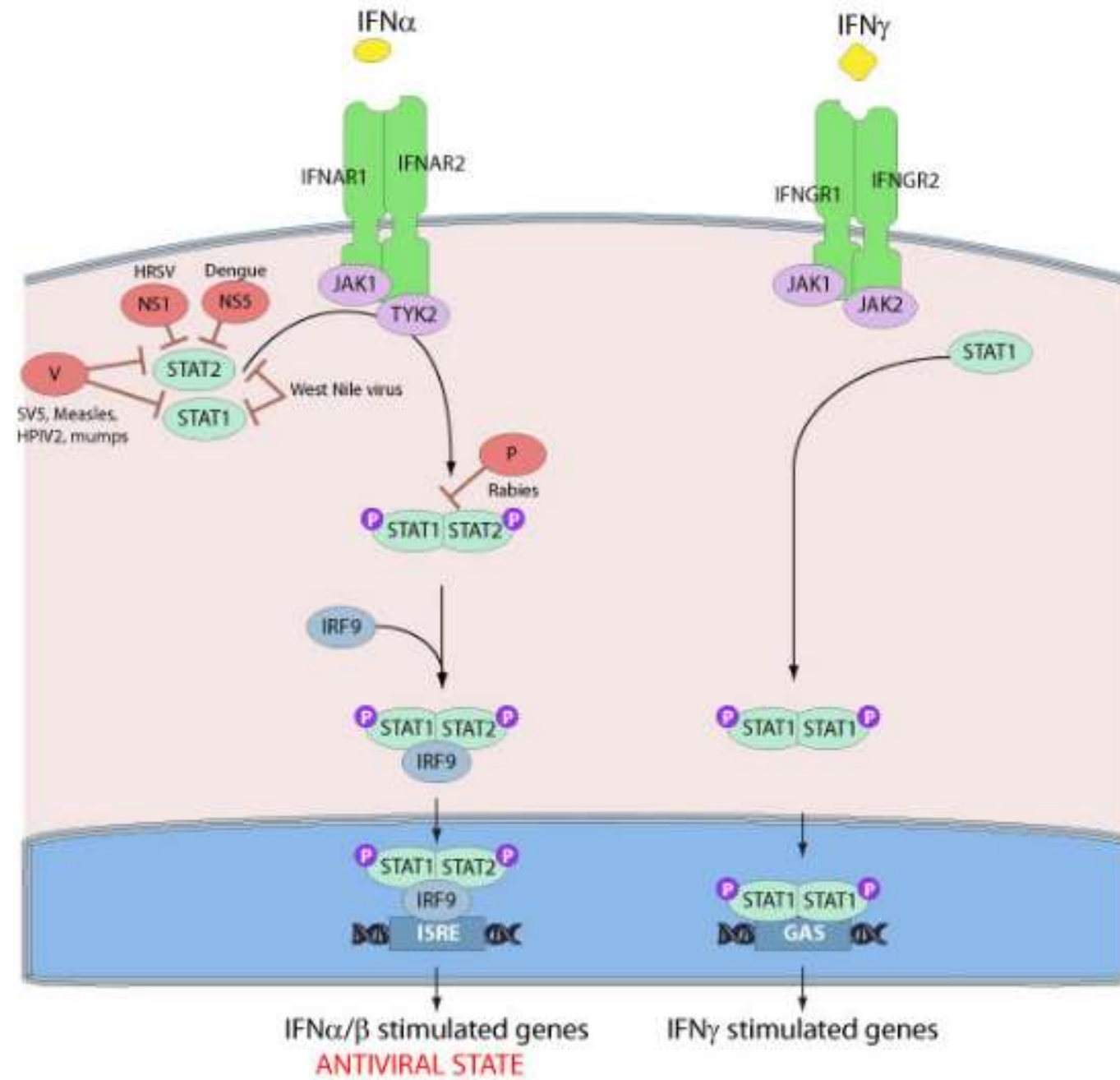
- JAK1, interferon-alfa/beta ve -gama sinyal iletim yollarında yer alan, yaygın olarak ifade edilen membranla ilişkili bir fosfoproteindir.
- JAK1 ve TYK2, interferon-alfa/beta yolunda yer alırken, JAK1 ve JAK2 interferon-gama yolunda rol oynar.
- Birçok virus, sinyal yolunun temel bileşenlerini inhibe ederek antiviral bir durum oluşmasını önlemek için spesifik mekanizmalar geliştirmiştir.
  - Poliomavirüs büyük T antijeni, Janus tirozin kinaz 1'e bağlanır ve IFN reseptörleri aracılığıyla sinyal iletimini inaktive eder.
  - Marburg virusu VP40 proteini, JAK1'in tirozin fosforilasyonunu ve ardından STAT1 ve STAT2'nin fosforilasyonunu önler

STAT1

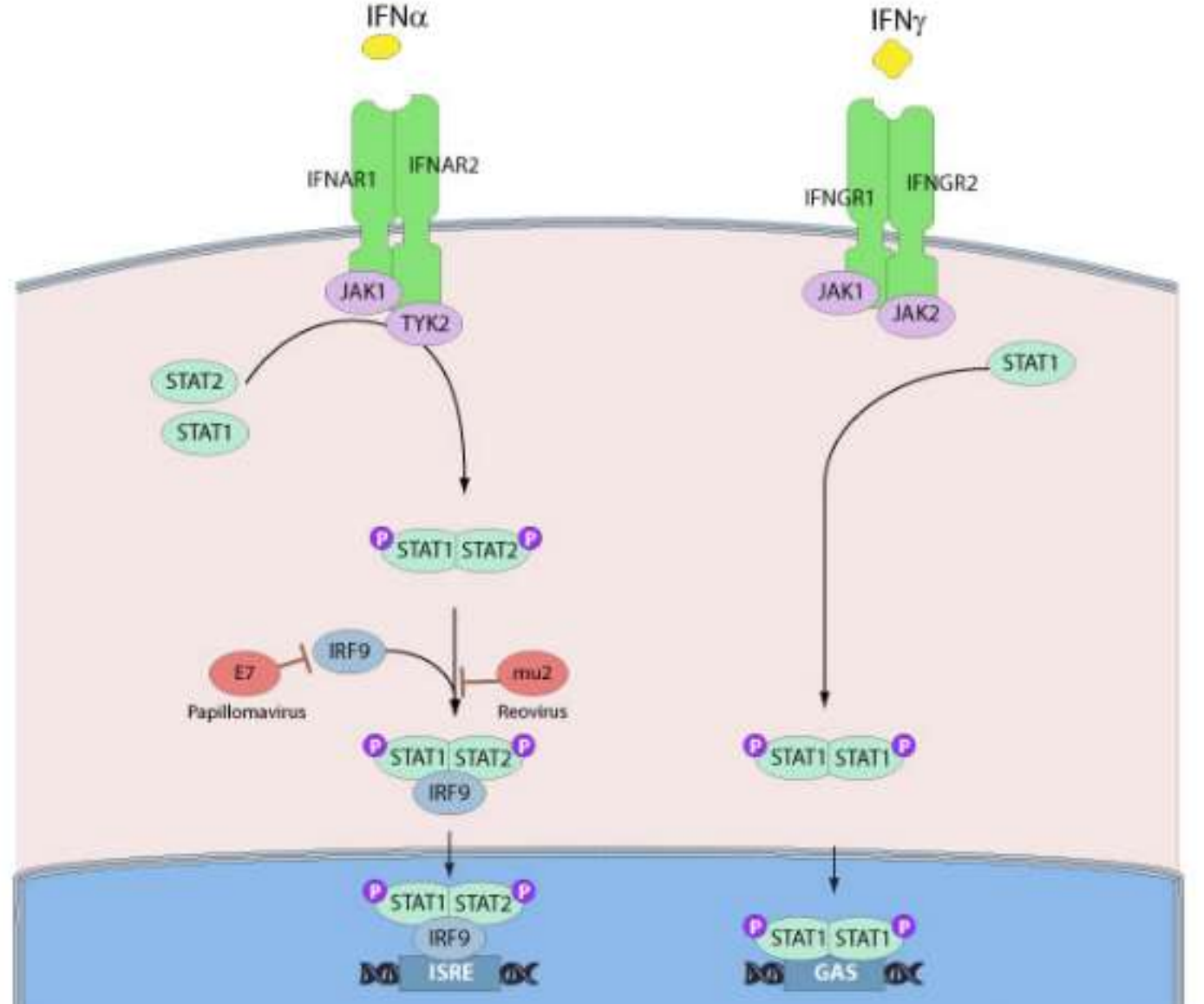

STAT2

IRF9

- IRF9, yüzlerce interferon uyarılı genin (ISG) ekspresyonuna yol açan sinyal yolunda yer alan önemli bir transkripsiyon faktördür.
- Normal koşullar altında IRF9, sitoplazmada latent formda bulunur. Viral infeksiyon, STAT1 ve STAT2'ye bağlı IRF9'un aktivasyonunu tetikleyerek ISGF3 kompleksini oluşturur.
- ISGF3 kompleksi çekirdeğe taşınır ve IFN uyarılı yanıt elemanları (ISRE'ler) adı verilen spesifik düzenleyici DNA dizilerine bağlanır. ISGF3'ün ISRE'lere bağlanması, birçok IFN uyarılı genin (ISG) transkripsiyonunu başlatır.
- Tip I ve III interferon yolunun atlatılmasında rol oynayan birçok virüs, interferon düzenleyici faktör-9 proteinini inhibe eder.
- İnsan papilloma virüsü E7 onkoproteini, interferon-alfa aracılı sinyal iletimini ortadan kaldırır.
- Reovirus $\mu 2$ proteini, IRF9'un alışılmadık nükleer birikimini tetikler ve IFN uyarılı gen (ISG) ekspresyonunu baskılar.

Virusların IFNAR–JAK/STAT Yolunu Hedefleme Stratejileri

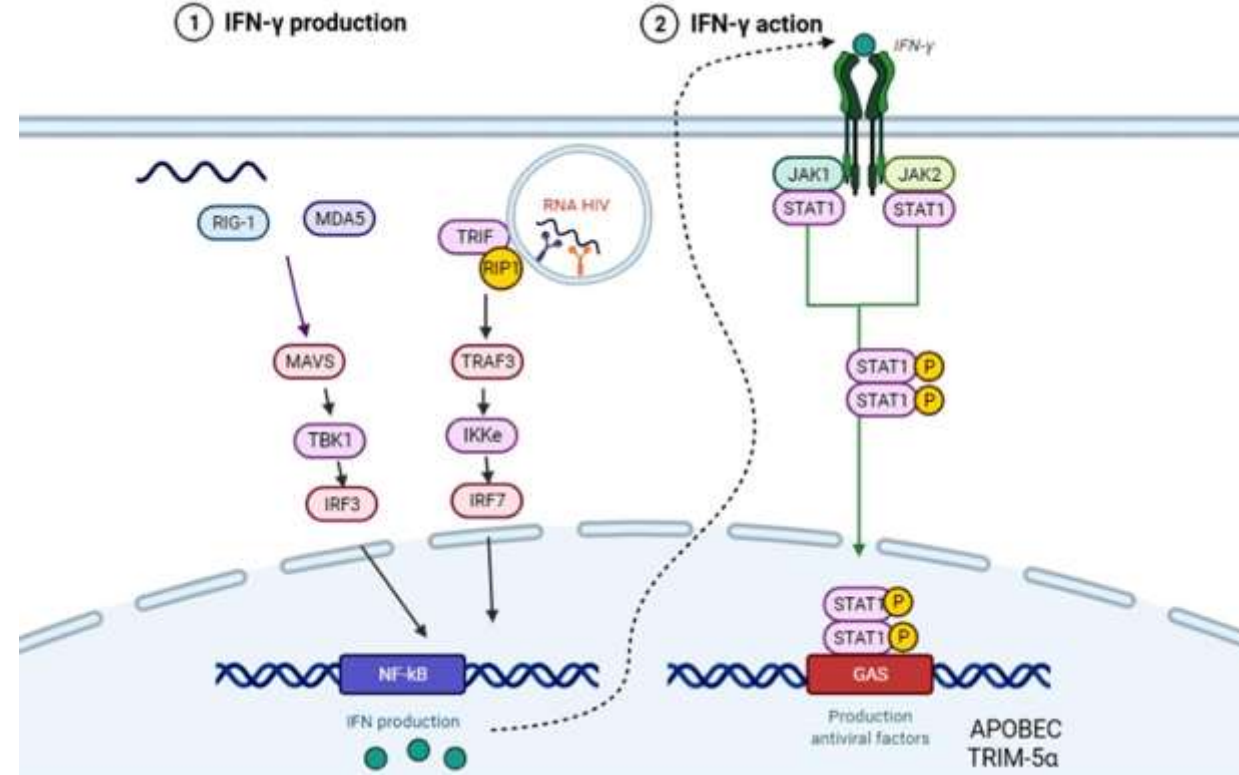
- Viruslar, **JAK–STAT yolağını** baskılamak için ya «The Suppressor of Cytokine Signalling» **SOCS ailesine ait negatif geri-bildirim inhibitör proteinlerini manipüle eder**, ya da **STAT1 ve STAT2'nin fosforilasyonunu veya nükleusa taşınmasını engeller**.
  - **WNV**, dendritik hücrelerde **SOCS1 ve SOCS3** xpr uyarır : **JAK1 inhibisyonuna** yol açar.
  - **Varisella-zoster virusu (VZV)** infeksiyonu, **SOCS3 ekspresyonunu** indükler
  - **HRSV NS1 ve NS2**, hem **SOCS1** hem de **SOCS3'ün** up regülasyonuna neden olur, böylece **ISG indüksiyonunu baskılar**
  - **Ebola virusu VP24**, **STAT1'in** nükleer translokasyonunu engeller

Virusların IFNAR–JAK/STAT Yolunu Hedefleme Stratejileri

- Çok sayıda diğer viral protein (hem RNA hem DNA viruslarından) doğrudan **JAK1, STAT1 ve/veya STAT2'yi inhibe eder.**
  - Flavivirus NS proteinleri
  - HCMV UL23
  - HMPV SH proteini
  - SFTSV NSs
  - Heartland virus (HRTV) NSs
  - Adenovirus (AdV) E1A
  - Alfavirus nsP2
  - Paramyxovirus V ve W proteinleri
  - Rabies virusu P proteini
  - VACV C6 proteini

IFN- γ

- **Antiviral etki**
- M ϕ aktive ederek fagositoz ve antiviral mediatör üretimini artırır.
- APC MHC sınıf I ve II xpr artırarak T hücre yanıtını güçlendirir
- Hücre içi patojenlere karşı lizozomal aktiviteyi artırır.
- **Hücreyel immüniteyi yönlendirme**
- Th1 yanıtını güçlendirir, humoral (antikor) yanıt yerine hücreyel yanıtı ön plana çıkarır.
- CD8+ T hücrelerinin etkinliğini artırarak viral olarak enfekte hücrelerin öldürülmesini kolaylaştırır.
- **İmmünolojik hafıza**
- Bellek T hücrelerinin oluşumunda rol oynar, böylece tekrar karşılaşıldığında daha hızlı ve güçlü yanıt sağlanır.

IFN- γ

Virus	Proteinler	Kaçış Mekanizması
CMV	US2, US3, US6, US11; UL18	MHC baskılanması
EBV	BNLF2a	MHC baskılanması
Adenovirüs	E3-19K	MHC baskılanması
Poksvirüsler	B8R (IFN- γ decoy receptor)	Sitokin antagonistleri üretme
Paramiksovirüsler	V proteinleri, C proteinleri	Sinyal yollarını bozma (JAK-STAT)
HCV	NS5A	Sinyal yollarını bozma (JAK-STAT)
HIV	Nef	Sinyal yollarını bozma (JAK-STAT)
HIV	Nef, IL-10 indüksiyonu	İmmün baskılayıcı sitokin indüksiyonu
HBV	HBx	İmmün baskılayıcı sitokin indüksiyonu
CMV	UL18, m152	NK hücrelerinden kaçış
EBV	BCRF1 (vIL-10)	NK hücrelerinden kaçış

TNF- α

Proinflamatuvar sitokin

Kaynak: m ϕ , DC, NK hücreleri ve T lenfositler

•Görevi:

- Enfekte hücrelerin ölümünü (apoptoz/nekroz) indükler.
- Damar geçirgenliğini artırarak immün hücrelerinin bölgeye göçünü sağlar.
- İnterferon yanıtını güçlendirir ve interferonla sinerjistik etki gösterir.

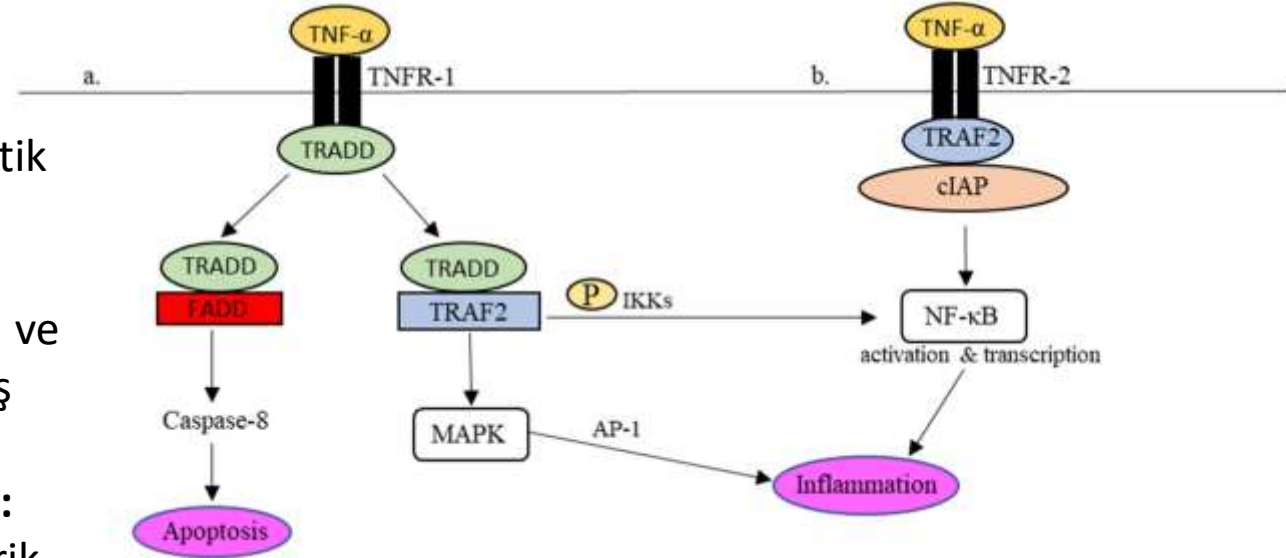
Makrofaj Aktivasyonu

Fagositozun artırılması: TNF- α , makrofajlarda Fc reseptörleri ve kompleman reseptörlerinin xpr yükselterek, opsonize edilmiş virüs partiküllerinin daha etkin fagositozunu sağlar.

Reaktif oksijen türleri (ROS) ve reaktif nitrojen türleri (RNS):

TNF- α , ROS üretimini artırır. Aynı zamanda indüklenebilir nitrik oksit sentaz (iNOS) xpr uyarır ve **NO (nitrik oksit)** sentezini yükseltir. Bu moleküller **doğrudan viral replikasyonu baskılar** ve **enfekte hücreleri öldürür**.

Sitokin üretimi: TNF- α , m ϕ IL-1 β , IL-6 ve kemokin üretimini artırarak daha fazla bağışıklık hücrelerini enfeksiyon bölgesine çeker.

TNF- α

- **NK Hücreleri**

- **Sitotoksik fonksiyonlar:** NK'lardan perforin ve granzim salınımını destekler.
- **IFN- γ üretimi:**
  - IL-12 ve IL-18 ile birlikte NK'lardan **IFN- γ salınımı** başlatır. IFN- γ , makrofajları daha da aktive eder ve antiviral adaptif immün yanıtı şekillendirir.

- **T Hücreleri**

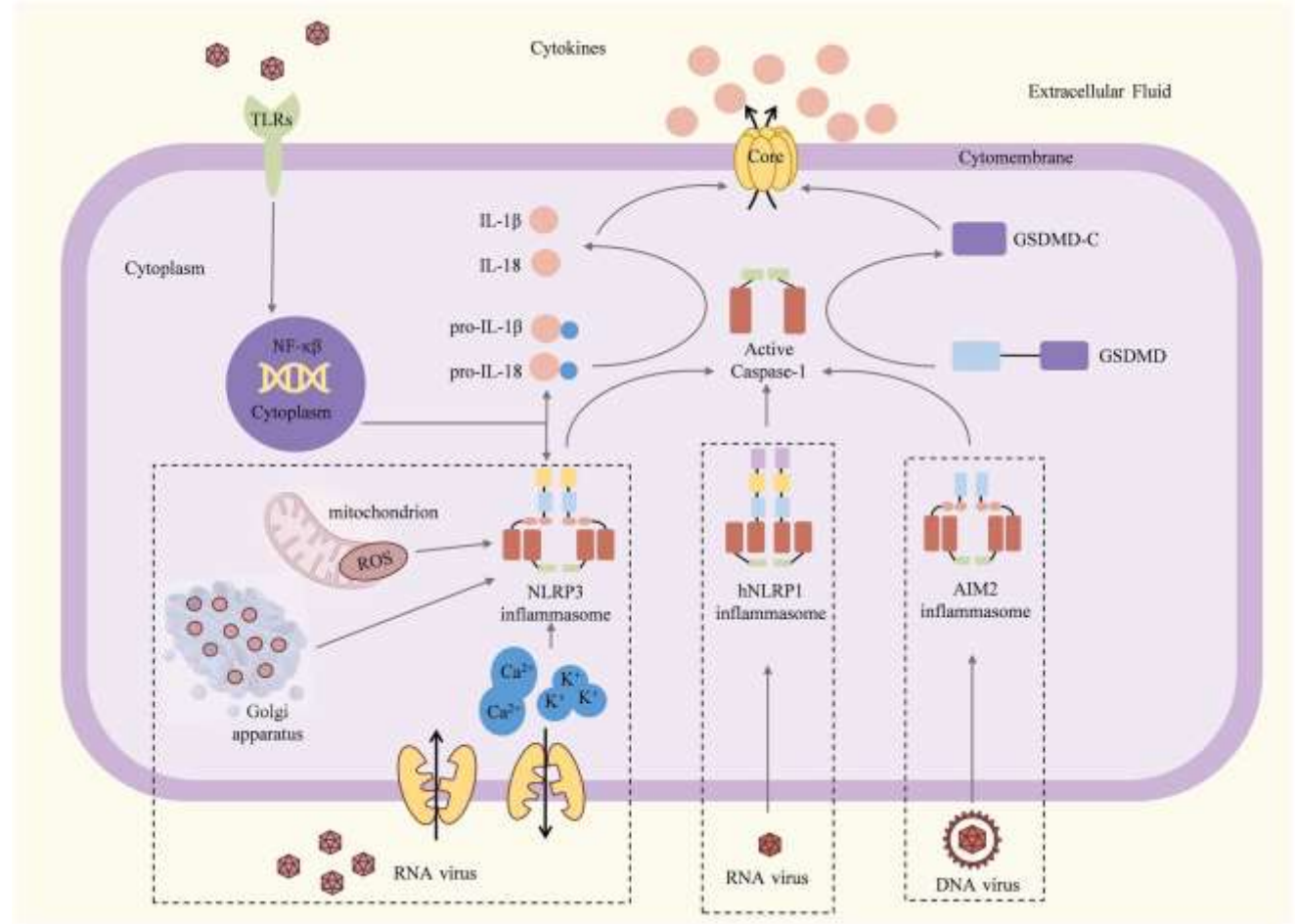
- **Antijen sunumunun kolaylaşması:** DC ve m ϕ MHC sınıf I ve sınıf II moleküllerinin xpr artırır.
- **CD8⁺ T hücre aktivasyonu:** CD8⁺ T hücrelerin klonal büyümesi ve efektör fonksiyonlarını destekler. Enfekte hücrelerin perforin/granzim yoluyla öldürülmesi hızlanır.
- **CD4⁺ T hücre yanıtı:**
  - Th1 farklılaşmasını destekler. Th1 hücreleri daha fazla IFN- γ salgılayarak hem m ϕ hem de CD8⁺ T hücrelerini güçlendirir.

TNF- α

- **Virusların Kaçışı:**
  - **Poxvirüsler** (ör. Vaccinia): TNF- α 'ya bağlanan **sahte çözünabilir TNF reseptörleri** üretir → TNF sinyalini bloke eder.
  - **Adenovirus:** TNF ile indüklenen hücre ölümünü engelleyen proteinler salgılar.
    - RID (E3-10.4K/14.5K) → TNF reseptörünü hücre yüzeyinden uzaklaştırır.
    - E3-14.7K → TNF sinyal yolunu baskılar.
    - E1B-19K → Mitokondri aracılı apoptozu engeller.

IL-1 β & IL-18

- Virus infeksiyonu $\rightarrow$ PRR tanıması $\rightarrow$ pro-IL-1 β / pro-IL-18 üretimi
- Inflamazom aktivasyonu (özellikle NLRP3+ASC) $\rightarrow$ caspase-1 aktivasyonu
- Caspase-1 $\rightarrow$ IL-1 β ve IL-18'in olgunlaşması + pyroptoz
- Sonuç: Güçlü inflamatuvar yanıt ve antiviral savunma
- IL-1 β
- Enflamasyonu tetikler, ateşi yükseltir.
- Nötrofil ve makrofajları infeksiyon alanına çeker.
  - Vaccinia virus: IL-1 reseptör antagonistine benzer protein üretir $\rightarrow$ IL-1'in etkisini bloke eder.
  - HSV : IL-1 üretimini baskılayan proteinler salgılar.
- IL-18
- NK ve CD8+ T hücrelerini aktive eder.
- IFN- γ üretimini artırır $\rightarrow$ antiviral yanıt güçlenir.
  - Poxvirus (Vaccinia, Molluscum contagiosum): IL-18'e bağlanan sahte bağlayıcı proteinler üretir $\rightarrow$ IL-18 işlevsiz hale gelir.
  - NK ve T hücre aktivasyonu baskılanır.

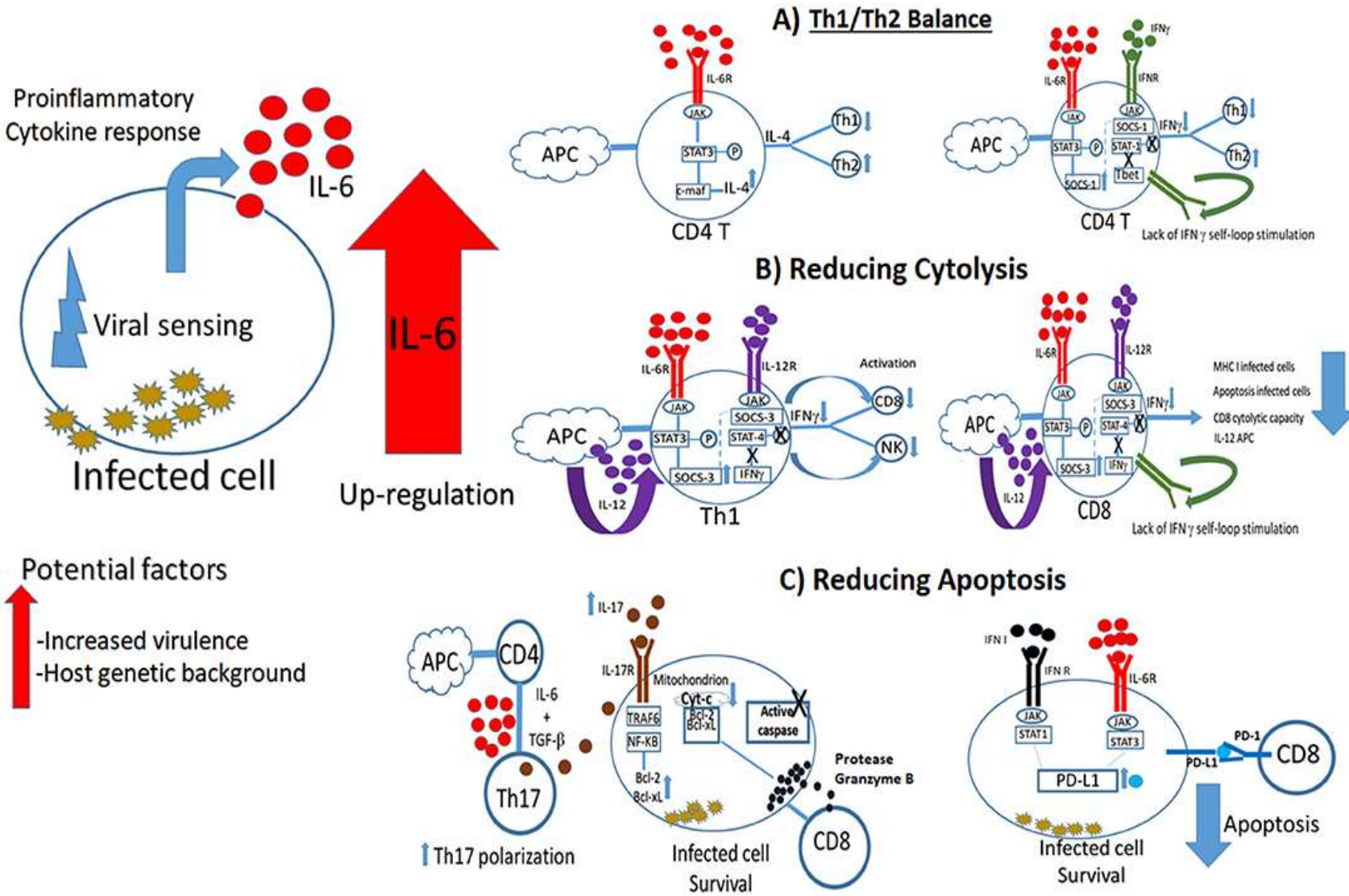

IL-6

- IL-6, IL-1 ve tümör TNF-a, ile birlikte virus infeksiyonu sırasında en önemli sitokinlerden biri
- Viral infeksiyonlarda hem **koruyucu** (akut faz yanıtı, antikor üretimi) hem de **zarar verici** (aşırı inflamasyon, damar sızıntısı, pıhtılaşma bozukluğu) etkileri olabilen, duruma göre “iki yüzlü” bir sitokindir.
- **Doz, süre ve bağlam** belirleyicidir: erken ve kontrollü IL-6 faydalı; **uzamış/çok yüksek** IL-6 ise doku hasarı ve “sitokin fırtınası”na katkı sağlar.
- Kaynak hücreler: Monosit/makrofaj, DC, endotel, fibroblast, epitel; bazı T/B hücreleri.
- Tetikleyiciler: PAMP/DAMP tanıyan reseptörler (RIG-I/MDA5, TLR’ler, cGAS-STING) → NF-κB, AP-1 ve IRF yolları → IL-6 transkripsiyonu.

IL-6

Viral infeksiyon sırasında IL-6'nın aşırı artmasının immün sistemi üzerindeki **olumsuz** etkileri:

- 1. **Th1/Th2 Dengesinin Bozulması:** IL-6, STAT3 yolunu aktive ederek Th2 hücrelerini artırıyor. Bu süreçte IL-4 üretimi ve SOCS-1 proteini yükseliyor. SOCS-1, STAT1 fosforilasyonunu engelleyerek IFN-γ üretimini düşürüyor. Sonuç: Th1 yanıtı zayıflıyor, bu da antiviral savunmayı (özellikle hücresel bağışıklığı) zayıflatıyor.
- 2. **Sitotoksitenin Azalması:** Normalde IL-12 → Th1 → IFN-γ eksen, CD8 T hücreleri ve NK hücrelerini aktive eder. Ancak IL-6'nın aşırı üretimiyle **SOCS-3** artar, bu da **STAT4 fosforilasyonunu** bozar. Böylece **IFN-γ üretimi azalır**, CD8/NK hücrelerinin sitotoksik kapasitesi düşer.
- 3. **Apoptozisin Azalması :** IL-6 ve TGF-β etkisiyle **Th17 hücreleri** artar, daha fazla **IL-17** salgılanır. IL-17, anti-apoptotik proteinler (**Bcl-2, Bcl-xL**) üretimini artırır. Bu proteinler, mitokondriden **sitokrom c (Cyt-c)** salınımını engelleyerek **apoptozu durdurur**. Ayrıca IL-6 ve tip I interferonlar birlikte **PD-L1** üretimini artırır. PD-L1, CD8 hücrelerindeki **PD-1** ile etkileşerek onları baskılar. Sonuç: **infekte hücreler ölmez, hayatta kalır** → virüs yayılımı kolaylaşır.

Böylece virus vücuttan temizlenemez, **persistan (kalıcı) veya kronik infeksiyonlar** gelişebilir.

IL-6

Virus	Viral Protein / Faktör	Mekanizma	IL-6 Yanıtına Etki
İnfluenza A	NS1, PB1-F2	RIG-I/TRIM25 baskısı, inflammazom manipülasyonu	IL-6 transkripsiyonu baskılanır → erken yanıt azalır; ağır olgularda aşırı IL-6 yükselir → akciğer hasarı
Hepatit C (HCV)	NS3/4A proteaz	MAVS yolunu keser	NF-κB aktivasyonu düşer → IL-6 üretimi azalır; kronik infeksiyonda düşük düzey kronik IL-6 inflamasyonu görülür
SARS-CoV-2	NSP1, ORF6, ORF3a, E	NSP1: translasyon baskısı; ORF6: STAT1/2 nükleer giriş engeli; viroporinler inflammazom aşırı aktivasyonu	Erken IL-6 üretimi baskılanır; geç dönemde aşırı IL-6 (sitokin fırtınası)
HIV	Tat, Nef	NF-κB aktivasyonu ↑	IL-6 aşırı üretimi → kronik inflamasyon, immün tükenme
HHV-8 (KSHV)	vIL-6 (viral IL-6)	gp130 üzerinden reseptör bağımsız sinyal	IL-6 eksenini taklit eder; proliferasyon, anjiyogeneze, immün kaçış (Kaposi sarkomu ile ilişkili)
Poxvirüsler (Vaccinia, Cowpox)	Sitokin bağlayıcı proteinler	IL-6 dahil birçok sitokini nötralize eden çözünebilir reseptörler	IL-6 biyoyararlanımı düşer → inflamasyon azalır

IL-10

Akut Enfeksiyondaki Rolü:

- Enfeksiyon başlarken, viral patojenler APC'ler tarafından algılanır; bu hücreler pro-inflamatuar sinyaller üretir
- NK hücreleri ve diğer doğal bağışıklık bileşenleri de bu pro-inflamatuar ortama katkı sağlıyor.
- Eş zamanlı olarak erken dönemde IL-10 üretilmesi başlar. DC'ler ve makrofajlar ile birlikte NK ve bazı T hücreleri IL-10 salgılar.
- IL-10'un işlevi:
  - inflamasyonu fazla büyümeden kontrol etmek, doku hasarını önlemek :“denge mekanizması”
- Enfeksiyon temizlendikten sonra IL-10, bağışıklık tepkisinin sonlanmasına, inflamasyonun çözümlenmesine yardımcı olur

Kronik / Persistent Enfeksiyonlardaki Rolü

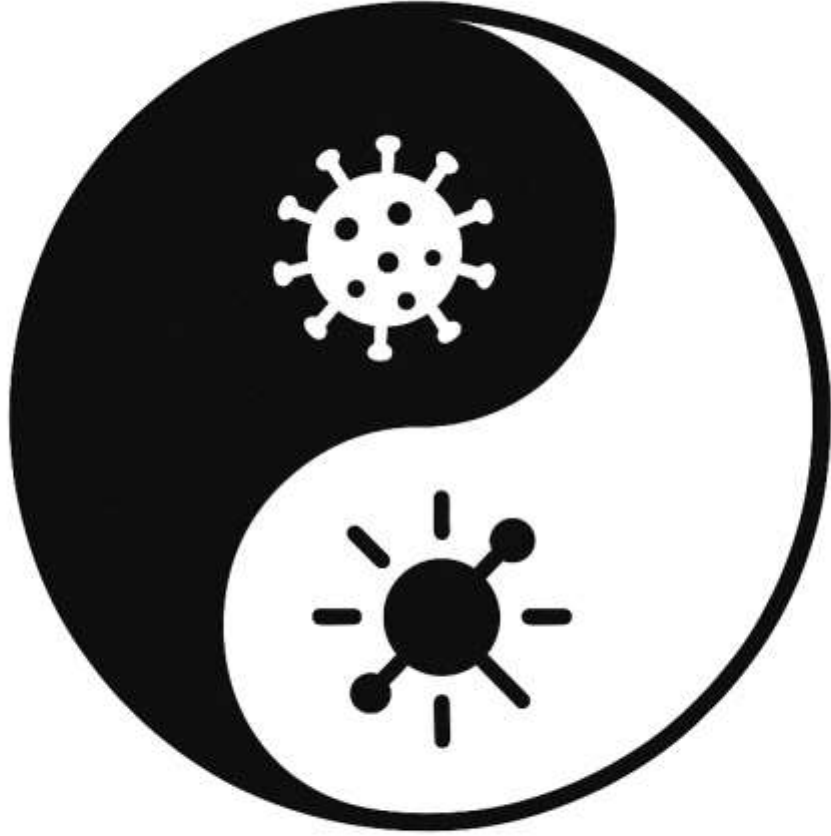
- Virus tamamen temizlenemezse ve antijen sürekli varlığını korursa, IL-10 üretimi devam eder ya da artar.
- DC'lerin antijen sunma kapasitesi IL-10 yüksek olduğunda baskılanır. Böylece T hücreleri yeterince uyarılamaz, antiviral T hücre yanıtı zayıflar.
- T hücreleri “exhausted” (yorgun, fonksiyonlarını kaybetmiş) hale gelebilir; IL-10 yüksekliği bu süreçte önemli rol oynar.
- Viruslar bazen kendi IL-10 benzeri homologlarını da üretir (“viral IL-10”) — bunlar, bağışıklık sistemini daha da baskılamak, antiviral yanıtı engellemek için kullanılır. Örnek: sitomegalovirüsün ürettiği cmvIL-10 ve LAcmvIL-10.

IL-10

- Viruslar IL-10 yolunu üç ana şekilde bozar:
- **Taklit (vIL-10 homologları üretmek)**
- **Konak IL-10 üretimini arttırmak**
- **IL-10 reseptör sinyalini abartmak**
- Bunların sonucu: antijen sunumu zayıflar, T hücre yanıtı baskılanır, T hücreleri yorgunlaşır → virus kronikleşir.

IL-10

- **Epstein–Barr Virus (EBV)**
  - **Protein:** vIL-10 (BCRF1 geninden)
  - **Mekanizma:** Konak IL-10'un baskılayıcı fonksiyonlarını taklit eder → inflamasyonu azaltır, T hücre cevabını zayıflatır, virüs latent kalır.
- **Sitomegalovirus (HCMV)**
  - **Protein:** cmvIL-10 ve LAcmvIL-10
  - **Mekanizma:** Dendritik hücrelerin antijen sunumunu baskılar, proinflamatuvar sitokin üretimini azaltır. Ayrıca konak hücre IL-10 düzeylerini de yükseltir → bağışıklık baskısı iki yönlü artar.
- **Hepatit C Virus (HCV)**
  - **Protein:** Core proteini
  - **Mekanizma:** Monositlerde IL-10 üretimini artırır → CD4⁺ ve CD8⁺ T hücreleri zayıf aktive olur, infeksiyon kronikleşir.
- **HIV (İnsan İmmün Yetmezlik Virus)**
  - **Protein:** Viral proteinler (özellikle gp120, Nef gibi faktörler dolaylı etkiler yapar)
  - **Mekanizma:** Monosit/makrofaj ve CD4⁺ T hücrelerinde IL-10 üretimini artırır → CD8⁺ T hücre fonksiyonlarını baskılar, T hücre “yorgunluğu” hızlanır.
- **LCMV (Lenfositik Koriomenenjit Virus)**
  - **Protein:** Spesifik vIL-10 üretmez, fakat IL-10–IL-10R yolunu aşırı aktive eder
  - **Mekanizma:** IL-10 reseptör sinyali sürekli çalışır → CD8⁺ T hücreleri “exhausted” (yorgun) hale gelir, antiviral yanıt düşer.

- ✓ Yeni tanı ve tedavi geliştirilmesi
- ✓ Aşı geliştirilmesi ve aşı yanıtları
- ✓ Hastalıkların şiddeti ve seyri
- ✓ Dengenin nasıl bozulduğunu anlamak

Teşekkür ederim...